

VERSLAG SYMPOSIUM CULTUURPARTICIPATIE OP
PROVINCIALE SCHAAL

26 april 1993, Concertgebouw te Haarlem

Boekmansichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Stichting Culturele Raad Noord-Holland, Postbus 5348, 2000 GH Haarlem,
telefoon (023) 319139, telefax (023) 315284

Colofon

Samenstelling : Gert Fokkens
Yvonne Beljaars
Yvette Bleeksma
Jenny Bleijenberg

Verantwoording: Bij het samenstellen van het verslag van de forumdiscussie is gebruik gemaakt van een bandopname. Bij de omzetting van de spreektekst in een geschreven tekst is uit oogpunt van leesbaarheid enig schaaftwerk verricht. De inhoud van het betoog is echter volledig overeind gehouden.

Extra exemplaren van het verslag zijn verkrijgbaar bij de Culturele Raad Noord-Holland (023-319139) à f 10,00 inclusief verzendkosten.

Culturele Raad Noord-Holland,
Haarlem, juni 1993

INHOUDSOPGAVE

Bij wijze van inleiding Gert Fokkens, waarnemend secretaris Kunstraad van de Culturele Raad Noord-Holland	5
Openingstoespraak door mevrouw mr. F.G. van Diepen-Oost gedeputeerde provincie Noord-Holland voor o.a. culturele zaken	9
Introductie door prof. mr. J.E. Spruit voorzitter Kunstraad van de Culturele Raad Noord-Holland	11
TERUG NAAR DE BRON Kunstbeleid en -educatie binnen de provinciegrenzen Drs. C. Smithuijsen, directeur Boekmanstichting	13
KUNSTDISTRIBUTIE, een kwestie van duwen en trekken Mr. M.J. Berendse, directeur Theater Netwerk Nederland	19
KUNSTAFNAME, de heilzame werking van veertig jaar popcultuur J.M. van Beusekom, directeur Stichting Popmuziek Nederland	23
LIEFHEDBERSKUNST het nieuwe AK-erlebnis Mr. drs. A.H.J. Ponsteen, directeur Stichting Samenwerkende Nederlandse Korenorganisaties, voorzitter Landelijk Platform voor Amateurkunst	27
DE DRIE-EENHEID VAN DE CULTUURPARTICIPATIE: Professionele kunst - Kunsteducatie - Amateurkunst. Mevrouw P.R.M. van Ballegooyen-Leo, directeur Gelderse Stichting voor Kunst en Cultuur	35
FORUMDISCUSSIE	41

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Bij wijze van inleiding

Tijdens het samenstellen van het verslag van het symposium 'Cultuurparticipatie op provinciale schaal' zijn mij een paar tendensen opgevallen, waar ik bij wijze van inleiding aandacht voor wil vragen. Het gaat om dilemma's, waarbij de schaal tijdens de inleidingen en discussie naar één kant leek door te slaan. Of zie ik het verkeerd? U kunt het verslag er op nalezen en er uw eigen mening over vormen.

Rol provincie

Allereerst een paar algemene opmerkingen. Er lijkt consensus te bestaan over het uitgangspunt dat cultuurbeleid een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van rijk, provincies en gemeenten (Van Diepen). In de praktijk komt daar soms niet veel van terecht (Van Beusekom). Toch moet een zekere taakverdeling tussen de drie overheidslagen met een afstemming van elkaars beleid op cultureel terrein worden nagestreefd (Van der Hiele, Van Noord, Mensink). Een starre taakafbakening is echter niet wenselijk (Ernsting), omdat dan zaken tussen wal en schip dreigen te raken (Haverkamp, Van Beusekom). Soms kan een tijdelijke stimulering uitkomst bieden (Van Dijk, Van Beusekom).

De provincie neemt in het cultuurbeleid letterlijk een middenpositie in. Wat het rijk produceert wordt op provinciale schaal aangevuld en afgestemd op de specifieke behoeften van de verschillende gemeenten in het eigen spreidingsgebied (Smithuijsen): de provinciale bestuurslaag als wonderolie (Berendse).

Aan de aanbodkant betekent dat ondersteuning van die producten, die van provinciaal belang zijn, omdat zij uit de provincie voortkomen en er ook voornamelijk worden afgezet. Provinciale ondersteuning zorgt dan voor continuïteit, zowel in aanbod als afname (Beijlsmit). Op die manier wordt de samenhang van een integraal cultuurbeleid zichtbaar (Van Ballegooijen).

Aan de afnamekant speelt de provincie een stimulerende rol bij de spreiding van kunstproducten. Vanuit een overzichtpositie kan met doelgerichte bijdragen niet alleen de afname, maar ook de deelname worden bevorderd (Berendse). De actieve cultuurparticipatie wordt geïntensiveerd door professionele ondersteuning van amateurkunst (Ponsteen) en kunsteducatie (Smithuijsen en Van Ballegooyen).

De centrale vraagstelling tijdens het symposium was: hoe kan cultuurparticipatie op provinciale schaal een herkenbare vorm krijgen? Daarbij ging het met name om de vraag hoe de effectiviteit van de cultuurparticipatie kan worden vergroot door accentverschuivingen in het provinciaal cultuurbeleid.

Afname en distributie

Een van die accentverschuivingen is dat versnippering van de afname moet worden tegengegaan door de provinciale middelen meer te concentreren op bepaalde plaatsen in de regio (Berendse, Van Beusekom, Fokkinga, Knook, Mensink, Ernsting). Die concentratie mag echter niet ten koste gaan van de verscheidenheid van het aanbod (Sanders). Alles hoeft niet overal te zien zijn, maar ieder moet in principe wel in de gelegenheid zijn in de nabijheid een grote verscheidenheid te zien.

Door een zekere concentratie op regionale centra kunnen meer eisen worden gesteld aan de kwaliteit van de programmering, de presentatie en de publieksopbouw (Berendse, Fokkinga). Bovendien kan de provincie de stimulerende rol naar de gemeenten toe dan doelgerichter en effectiever uitvoeren (Ernsting).

Concentratie op een aantal regionale centra dus. De vraag is dan wie selecteert? Onbetwistbaar is dat op provinciaal niveau in elk geval de keuze plaatsvindt van de regionale centra, waar het beleid zich op concentreert (Berendse, Van Beusekom, Fokkinga). Discussabel is of de selectie van voorstellingen vervolgens geheel aan die regionale podia moet worden overgelaten (Van Beusekom, Fokkinga). Of dienen die afnemers een keuze te maken uit een door een distributeur geselecteerd aanbod? Voorgesteld wordt over te gaan tot een gedifferentieerd systeem van duw- en trekwerk (Berendse).

Amateurkunst

De provincie dient zich te concentreren op de professionele ondersteuning van amateurkunst, die gericht is op kwaliteitsontwikkeling; naast scholing van kader, bovengemeentelijke activiteiten zoals festivals, bijzondere produkties en exposities en circuitvorming (Ponsteen, Van Dijk). Die professionele ondersteuning zou moeten worden geconcentreerd in een steunpunt voor de amateurkunst (Ponsteen).

Van belang is dat die professionele ondersteuning uit oogpunt van efficiency en planning beschikt over een eigen activiteitenbudget (Van Dijk, Van Noord). Bij die professionele ondersteuning dient de voorkeur te worden gegeven aan specifieke, vakinhoudelijke deskundigheid boven generalistische kennis (Ponsteen, Van Dijk).

Kunsteducatie

De provinciale schaal is bij uitstek geschikt voor het voeren van een beleid op het gebied van kunsteducatie (Smithuijsen, Van Ballegooyen). Het doel van de kunsteducatie is niet volksverheffing of opheffing van maatschappelijke en culturele hoog-laag tegenstellingen, maar de confrontatie met originele kunstwerken, oftewel authentieke scheppingen (Smithuijsen), en verhoging van de kwaliteit van de kunstbeleving in al zijn facetten (Van Ballegooyen).

Kunsteducatie kan niet worden losgezien van professionele kunstbeoefening en amateurkunst. Op provinciaal niveau betekent dat een integraal beleid, waarbij zowel aandacht wordt besteed aan de kunstproduktie als aan de afname en ondersteuning. Ondersteuning van kunstzinnige vorming dient regionaal te worden georganiseerd. Uit oogpunt van efficiëntie en effectiviteit zou echter ook een aantal zaken in een gezamenlijk werkplan moeten worden opgenomen, zoals selectie, presentatie en begeleiding van het bemiddelingsaanbod voor het onderwijs (Van Ballegooyen).

Vanwege de samenhang tussen kunsteducatie, amateurkunst en professionele kunst verdient het overweging de professionele ondersteuning op deze terreinen samen te brengen in een instelling, die werkt vanuit één visie. Daardoor ontstaat een breder draagvlak voor al die ondersteuning afzonderlijk. Bovendien kan daardoor een stimulerende aanpak in de richting van het werkveld en de gemeenten effectiever worden uitgevoerd (Van Ballegooyen).

Tenslotte bij wijze van aanloop naar het verslag een aantal citaten uit de vijf ochtendinleidingen. Bij elkaar een reeks gedachtensprongen over het gehele terrein van de cultuurparticipatie.

Smithuijsen:

'Wie in 1993 bij het kunstbeleid betrokken is, doet er bij het ontwikkelen van plannen niet verstandig aan uit te gaan van de starre maatschappelijke hoog-laag verschillen, zoals die er voor en vlak na de Tweede Wereldoorlog waren'.

'Naar mijn mening zou als doelstelling van het kunstbeleid kunnen worden gepreciseerd: het aanreiken van mogelijkheden om met het kunstwerk in zijn originele gedaante kennis te maken'.

'Overdracht van het besef van de functie van originelen kan het best op school gebeuren'.

'Het lijkt geen twijfel dat juist de provincie bij een indringende confrontatie met originele cultuur een belangrijke rol kan spelen'.

'Als aanvulling op het (inter)nationale spreidingsnet met de grootstedelijke kunstvoorzieningen kan de provincie als onderdeel van het publieke kunstbestel de vorming van een tweede net stimuleren, een educatief net. Daarmee wordt de kunst (...) aangesloten op de scholen. De scholen fungeren dan als stations voor confrontatie met kunst in haar originele versie'.

'De provincie kan zich dus tegelijk richten op het 'topaanbod' in al zijn diversiteit en op de educatieve wensen, die leven in het fundament van het cultuurbestel'.

Berendse:

'De overheid is er om op het gebied van de kunst die uitingen mogelijk te maken en 'op de markt te brengen', waarvan zij meent dat die er - ondanks een ontbrekende of te weinig koopkrachtige vraag - moeten zijn'.

'Er zijn op dit gebied (kunstdistributie, GF) drie verschillende modellen denkbaar:

1. Het duwmodel: ondersteuning van de groepen.
2. Het trekmodel: ondersteuning van de podia.
3. Collectieve promotie van een bepaald aanbod en/of podia bij het publiek'.

'De drie modellen kunnen op verschillende wijze worden toegepast. Belangrijke onderscheidende kenmerken hebben betrekking op:

1. Het onderscheid tussen selectieve (na beoordeling op kwaliteit en/of noodzaak tot ondersteuning) en generieke ondersteuning
2. Het onderscheid tussen actieve en passieve ondersteuning.'

Van Beusekom:

'Nederland kent na binnenkomst van de rockmuziek een nieuw podiumcircuit, naast het circuit van de traditionele concertgebouwen en schouwburgen. De roepnaam ervan is 'het clubcircuit'.

'In combinatie met hun aantrekkingskracht op een breed en relatief jong publiek vervult dit circuit (...) een belangrijke rol bij de culturele integratie en participatie'.

'Het is (...) verheugend te constateren dat de provincie Noord-Holland, geadviseerd door de Culturele Raad Noord-Holland, al jaren in de Regeling Eigentijdse Muziek (...) ondersteuning geeft aan een groot aantal podia Eigentijdse Muziek'.

'Bij deze moderne regeling wordt de verantwoordelijkheid gelegd waar deze thuishoort, namelijk bij de afnemers zelf, die dicht bij de bron zitten en daardoor het beste in staat zijn kwaliteit te herkennen en vooral te bepalen wat dat kost. De provinciale taak is dan het vooraf bepalen van de kwaliteit van de podia en achteraf de controle van de beschikbaar gestelde subsidies'.

Ponsteen:

'Heel kernachtig gezegd komt het hier op neer: provinciaal beleid voor de amateurkunst moet bestaan uit professionele ondersteuning, uit een budget voor bepaalde activiteiten en uit stimulerende acties in de richting van de gemeenten'.

'Ik denk dat je dat (beleid, GF) het beste kunt vorm geven door een steunpunt voor de amateurkunst op provinciaal niveau te creëren. Ik denk ook dat het zaak is dat voorlopig een heel duidelijk amateurkunst-gezicht te geven'.

'Ik heb nog wel eens een droom dat ooit de amateurkunst en de kunsteducatie in één grootheid zullen opgaan: vrije tijdskunst of zoiets'.

Van Ballegooyen:

'Deze samenhang (tussen amateurkunst, kunsteducatie en professionele kunsten, GF) moet leiden tot een grotere cultuurparticipatie, waarin de kunsteducatie als het ware de scharnier vormt tussen het publiek, in het bijzonder de amateur, en de professionele kunsten'.

'In de kunsteducatie komen professional en liefhebber bij elkaar. Letterlijk, omdat het onderwijs, de centra voor kunstzinnige vorming, de opleidingen voor amateurs, het alle moeten hebben van degenen die professioneel in de kunsten zijn opgeleid. Maar ook onvermijdelijk, want vanuit de kunsten gezien mag het publiek dan weliswaar niet het essentiële doel zijn, het is wel het middel om te verspreiden wat de kunstenaar te zeggen heeft'.

'Kunsteducatie dient zich primair te richten op de verhoging van de kwaliteit van de kunstbeleving in al zijn facetten. En die kunstbeleving is zowel in het professionele als in het amateurcircuit te vinden'.

'Hierdoor (één steunpunt voor de amateurkunst, de professionele kunsten en de kunstzinnige vorming, GF) wordt het mogelijk vanuit één visie projecten te ontwikkelen. waar eerder consultants op overwegend eenmansposten moesten opereren, is nu een breder draagvlak ontstaan voor een samenhangende en stimulerende aanpak'.

Gert Fokkens
waarnemend secretaris Kunstraad
van de Culturele Raad Noord-Holland

Openingstoespraak Mw. mr. F.G. van Diepen-Oost, gedeputeerde provincie Noord-Holland voor o.a. culturele zaken.

Graag heet ik u hartelijk welkom op het symposium 'Cultuurparticipatie op provinciale schaal'. De respons op dit symposium is verrassend groot gebleken (ruim 150 aanmeldingen) en ik denk dat hierin het voorwerk van de organisator van deze dag, de Culturele Raad Noord-Holland, een belangrijke rol heeft gespeeld.

In de aanloop naar de Strategienota is enige zorg ontstaan over de vraag hoe de cultuur in de provinciale kerntakendiscussie overeind gehouden kon worden. Vanuit die zorg is de Culturele Raad geactiveerd tot het schrijven van een soort argumentatie-exercitie, uitmondend in de Nota 'Op Maat'.

Inmiddels is de Strategienota uitgekomen. De plaats die de cultuur in deze nota heeft gekregen is samen te vatten als:

1. die van cultuurparticipatie ter bevordering van het cultureel en historisch bewustzijn en ter versteviging van de maatschappelijke structuur;
2. die van cultuurbehoud, ter bevordering van het zelfbewustzijn van de historisch-culturele identiteit.

Zowel cultuurparticipatie als cultuurbehoud maken wezenlijk onderdeel uit van het kernthema 'kwaliteit van de sociale en culturele leefomgeving'.

Vandaag gaat het vooral om punt 1, de cultuurparticipatie. De vraag is: hoe vul je dit punt verder in? Op blz. 36 van de Strategienota staan enkele voorbeelden genoemd, waaruit blijkt dat cultuurparticipatie via de jeugd, de culturele educatie, één van de speerpunten van het participatiebeleid zal zijn.

De Strategienota zou overigens voor buitenstaanders het misverstand kunnen oproepen dat hier sprake is van nieuwe begrippen in het provinciaal cultuurbeleid. Uiteraard is niets minder waar. Cultuurparticipatie vormt al lang één van de peilers van het provinciaal cultuurbeleid en cultuureducatie neemt hierbinnen de laatste jaren een steeds prominentere plaats in. In de genoemde nota 'Op Maat' van de Culturele Raad zijn de voorbeelden goed op een rijtje gezet.

De vraag die vandaag speelt, is omschreven als 'hoe kan cultuurparticipatie op provinciale schaal een herkenbare vorm krijgen?' Ik denk dat we dan praten over mogelijke accentverschuivingen die de moeite van het overwegen waard zijn. Niet méér dan dat.

Eén zo'n accentverschuiving, waarvan overigens al in een eerder stadium summier melding is gemaakt, is het voornemen om de uitvoerende functie van de Culturele Raad (d.w.z. de organisatie van cultuurmanifestaties, ook in samenhang met andere beleidsterreinen) uit te breiden tot een meeromvattend en permanenter opererend Organisatiebureau Cultuur, op den duur wellicht ook in Randstadverband. Een bureau dat tevens de samenhang van cultuur met andere beleidsterreinen, zoals toerisme en recreatie, permanenter gestalte zou kunnen geven.

In dit verband hecht ik eraan te benadrukken dat ons geen model voor ogen staat om alle subsidies ten behoeve van projecten, manifestaties e.d. te verzelfstandigen. Wij willen ons als provincie op het gebied van cultuurbeleid kunnen blijven profileren. De toekomstige plaats van de Culturele Raad in het cultuurbeleid houdt mijns inziens in dat zowel de adviserende als de dienstverlenende functies van de Culturele Raad verzelfstandigd of geprivatiseerd kunnen worden.

Ik wil mijn welkomstwoord beëindigen door nog eens aandacht te vragen voor de rekbaarheid van het begrip 'cultuurparticipatie'. Er wordt in dit verband ook wel gesproken van een containerbegrip.

Met spreiding bijvoorbeeld wordt ook cultuurparticipatie beoogd. En cultuurparticipatie impliceert tevens de totstandkoming van cultuur. Niet van belang ontbloom is ook de constatering dat de andere overheidslagen cultuurparticipatie eveneens hoog in het vaandel van hun cultuurbeleid voeren. Het is daarom zaak, dat rijk, provincies en gemeenten, op basis van afspraken inzake taakverdeling en samenhang, elk autonoom en met eigen middelen, die taken op zich nemen die het beste passen bij de eigen schaal van besturen. Dat geldt ook voor het onderwerp van vandaag, de cultuurparticipatie.

Introductie door prof. mr. J.E. Spruit, voorzitter Kunstraad van de Culturele Raad Noord-Holland

Er zijn van die woorden die ongemerkt de Nederlandse taal binnenvliegen en zich vervolgens ontpoppen als onontkoombare fenomenen, waarvan velen de vorm kennen, doch slechts weinigen de inhoud. Cultuurparticipatie is zo'n woord. Een paar jaar geleden leidde het nog een verborgen bestaan. Plotsklaps is het ergens in een discussie -of was het een artikel?- opgestegen. En nu vliegt het tijdens elke bijeenkomst over cultuurbeleid door de zaal. Cultuurparticipatie. Wie had ooit kunnen bevroeden dat er zo'n aantrekkingskracht van zou uitgaan dat er op een doorgewone maandag in april meer dan honderdvijftig belangstellenden uit het gehele land op zouden afkomen? Ik ben met u zeer verbaasd.

Verbaasd, omdat vandaag eigenlijk slechts één kant van het begrip zal worden belicht, de formele kant. Dat wil zeggen: de daadwerkelijke fysieke deelname aan cultuuruitingen, hetzij receptief, als bezoeker van professionele kunstuitingen, als publiek dus, hetzij actief, als beoefenaar van een of andere vorm van amateurkunst of deelnemer aan een of andere cursus bij een Centrum voor Kunstzinnige Vorming of een Muziekschool. De receptieve deelname aan de professionele kunst en de actieve deelname aan amateurkunst en cultuureducatie belichamen met elkaar de formele kant van cultuurparticipatie.

Maar er is ook nog een informele kant. Daarbij gaat het om het al die cultuuruitingen die wij bewust en onbewust ervaren in het dagelijks leven, cultuuruitingen die voor een groot deel via massamedia tot ons komen. De informele cultuurparticipanten zijn bij uitstek receptief. Zij hoeven zelfs niet op pad, maar kunnen rustig thuis van televisieprogramma's genieten of zich in de tuin van de buitenwereld afsluiten met een walkman op. Evenals de formele kant kent ook de informele zijde vele gradaties en variaties in kwalitatieve en kwantitatieve zin. Geen kwaad woord daarover.

Echter, vandaag staat voornamelijk de formele kant centraal om de doodeenvoudige reden dat de overheid zich daar voornamelijk mee bemoeit. De overheid - en in dit geval de provincie Noord-Holland in het bijzonder - meent dat zij op die formele cultuurdeelname invloed kan uitoefenen door - op grondslag van zorgvuldig beredeneerd en democratisch voorbereid beleid - deze sector van menselijke activiteiten te stimuleren met heilzame subsidiestromen. In hoeverre dat beleid op het terrein van cultuurparticipatie ook daadwerkelijk een vruchtbare uitwerking heeft staat vandaag centraal. Dat wil zeggen de vraag: hoe kan cultuurparticipatie op provinciale schaal een herkenbare vorm krijgen?

Met deze vraag kom ik al aardig in de buurt van het doel van dit symposium. Wij doen geen poging u lastig te vallen met een aantal kunstfilosofische beschouwingen, waarmee u uw geest kunt verkwikken en opladen, maar waarmee u morgen op uw werk niet zoveel kunt aanvangen. Het is de bedoeling een aantal praktische overwegingen boven tafel te krijgen, dat ingaat op de vraag hoe het beleid op het gebied van cultuurparticipatie, zoals dat in Noord-Holland vorm heeft gekregen, naar uw inzicht wellicht wat kan worden bijgesteld om de effectiviteit te vergroten.

De vraag hoe cultuurparticipatie op provinciale schaal herkenbaar een eigen vorm kan krijgen vloeit rechtstreeks voort uit de actuele situatie in Noord-Holland. Het symposium heeft dan ook een actuele en praktische aanleiding. Of liever gezegd: aanleidingen.

Enerzijds is het de provincie, die zichzelf als bestuurslaag markanter dan voorheen wil profileren door zich te meer te concentreren op een aantal kerntaken. U vindt in de symposiummap een hoofdstuk uit de inktverse Strategienota van de provincie, een hoofdstuk waar in globale bewoordingen wordt ingegaan op cultuurparticipatie als provinciale kerntaak.

Anderzijds zal er de komende maanden politieke besluitvorming plaatsvinden over verschuivingen en veranderingen van de spreidingsinstrumenten, met name op het gebied van theater, over een evaluatie van de gehele sector amateurkunst en over de ondersteuningsstructuur van de kunstzinnige vorming. Allemaal onderwerpen die in het kader van cultuurparticipatie een zeer belangrijke rol spelen.

De Culturele Raad Noord-Holland heeft eind vorig jaar een voorzet gegeven voor de discussie over de provinciale kerntaken op cultureel terrein in een discussienota over cultuurbeleid op provinciale schaal onder de veelzeggende titel Op Maat. Een samenvatting van deze discussienota vindt u terug in de symposiummap. Een van de hier aanwezige statenleden noemde Op Maat onlangs 'een argumentatie-exercitie voor de strategiediscussie'. En zo is deze nota ook bedoeld. Het symposium van vandaag kan worden beschouwd als een informele marsroute in het kader van de provinciale strategiediscussie. En daarbij kan een argumentatie-exercitie, die door uw inbreng aan belang wint, wellicht als een doeltreffende opmaat gelden. Laten wij vandaag de toon zetten!

Het programma van deze dag is zo opgebouwd dat het onderwerp cultuurparticipatie van vele kanten wordt belicht. Na mij zal de heer Smithuijsen een nieuw, origineel licht laten schijnen op de legitimatie van de overheid om zich met cultuurparticipatie bezig te houden. Vervolgens komt de receptieve kant aan bod, de participatie aan het professionele kunstaanbod, waarbij de heer Berendse het duw- en trekwerk verzorgt en de heer Van Beusekom een lofzang uit over de zegeningen van veertig jaar popcultuur. Dan zijn wij wel aan een pauze toe. Daarna komt de actieve kant van de cultuurparticipatie aan de orde, de liefhebberskunst met het nieuwe AK-Erlebnis, dat de heer Ponsteen uit de doeken zal doen, en de cultuureducatie, die mevrouw Van Ballegooijen met veel devotie als een heilige drie-eenheid zal opvoeren.

Na de lunch zal dezelfde driedeling in de forumdiscussie onder leiding van mevrouw Habbema aan de orde komen: eerst de distributie- en afname van de professionele kunst, vervolgens de amateurkunst en cultuureducatie. Vanmiddag worden deze onderwerpen echter toegespitst op de actuele situatie in Noord-Holland. Bij elk van deze onderwerpen zullen vertegenwoordigers van culturele organisaties uit de provincie met een statement- mogelijk zelfs een provocatie- het spits afbijten, waarna de statenleden en vervolgens ook de zaal kunnen reageren. Het kan niet anders of u gaat daarna geheel gelouterd naar huis.

INLEIDINGEN

TERUG NAAR DE BRON Kunstbeleid en -educatie binnen de provinciegrenzen

Drs. C. Smithuijsen, directeur Boekmanstichting

Cultuurparticipatie

De laatste jaren staat het begrip cultuurparticipatie weer in de belangstelling. Hier en daar zijn nog aanhangers van de traditionele betekenis van het begrip aan te treffen, maar steeds vaker moet de oude garde het veld ruimen voor de protagonisten van de sociaal neutralere term 'publiekswerving'. Wat vroeger een elegante handreiking was naar de cultureel minvermogende, die met pedagogische omzichtigheid tot authentiek kunstgenieter moest worden gevormd, is volgens oudgedienden verworpen tot een laag-bij-de-grondse strategie om de publiekscijfers omhoog te krijgen, een beleidsmatig afgedwongen ijver om in de musea de tourniquetten te laten draaien en van het theater een uitverkocht huis te maken.¹

Bij nadere beschouwing is cultuurparticipatie eigenlijk een merkwaardige, geconstrueerde term. Wie in het algemeen iets over cultuurparticipatie wil zeggen, zegt feitelijk niets. Niemand kan zich immers aan cultuur onttrekken. Ieder kind wordt opgenomen in het culturele milieu waarbinnen het ter wereld komt: het klampt zich als vanzelf vast aan zijn culturele omgeving. De taal die het kind hoort, het gedrag van anderen dat het waarneemt, de voorwerpen die het omringen en waarmee het speelt, dat alles bevat informatie waarmee het nieuwgeboren individu zich van een vrijwel onverwoestbare culturele structuur voorziet. Een structuur die al is aangebracht vóórdát de omgeving daar erg in heeft.² Zo gezien is cultuurparticipatie een gegeven waaraan weinig te doen valt. Pas in politieke of beleidsprogramma's krijgt participatie een instrumentele betekenis. Want politiek en beleid worden gemaakt door mensen die iets met, voor of van andere mensen willen.

In het kunstbeleid stond participatie bijna altijd in het teken van sociale politiek, en dat verklaart waarom de term tegenwoordig voor menigeen zo anachronistisch overkomt. Zij die haar tegenwoordig nog met de beste bedoelingen gebruiken, klinken welhaast automatisch betweterig. Dit fenomeen is historisch te verklaren. Tijdens de periode van verhoudingsgewijs onwrikbare hoog-laagtegenstellingen tussen mensengroepen was de gedachte van cultuurparticipatie verbonden met het idee dat mensen uit lagere milieus de hogere cultuur deelachtig moesten kunnen worden.³ Intussen zijn de tegenstellingen tussen hoog en laag in Nederland veranderd. Meer mensen zijn in staat als het ware op eigen kracht sociaal te stijgen. De sociale hiërarchie komt minder dan voorheen tot stand op basis van afkomst en klassenverwantschap; meer op individuele prestaties, inkomen en door onderwijs verworven cultureel kapitaal. Sociaal verschil hecht zich sterker aan individuen, minder aan het collectieve lidmaatschap van klassen of standen. Daarmee is de traditionele participatiepolitiek - die nogal op klassenonderscheid was gebaseerd - hier en in andere West-Europese landen langzaam maar zeker in de problemen gekomen.

Originelen en replica's

Wie in 1993 bij het kunstbeleid betrokken is, doet er bij het ontwikkelen van plannen dus niet verstandig aan uit te gaan van de starre maatschappelijke hoog-laagverschillen, zoals die er vóór en vlak na de Tweede Wereldoorlog in ons land nog waren.

Beleidsproblemen, die tegen het einde van deze eeuw worden geagendeerd, zullen eerder te maken hebben met inhoudelijke kwaliteitsverschillen, voor zover die collectief beleefd worden. In dat perspectief valt te denken aan een onderscheid in kwaliteiten dat minder dwingend is terug te voeren op een hiërarchisch gestructureerde tegenstelling. Het reeds lang werkzame onderscheid tussen het originele kunstwerk en zijn reproductie dringt zich (als het aan mij ligt) als conversation piece op ten behoeve van het debat over kunstbeleid.

De spanning tussen het authentieke kunstwerk en zijn replica werd het eerst systematisch onder woorden gebracht door Walter Benjamin, in een artikel dat hij in 1936 publiceerde. Interessant is zijn mening dat kunst verandert door de wijze waarop zij wordt beleefd. Beter gezegd: de aard van door kunstenaars gemaakte kunst wordt beïnvloed door de schaal waarop die kunst wordt afgenomen. In 1936 zou het volgens hem de massa zijn, die werkt als 'een matrijs waaruit (...) alle gewoontehoudingen ten opzichte van kunstwerken als nieuwgeboren tevoorschijn komen'.⁴ Zo zou film de aard van het toneel veranderd hebben onder druk van de massificatie van het kunstpubliek; en waar de beeldende kunst volgens Benjamin hetzelfde lot is beschoren, heeft fotografie daarin een markante rol gespeeld. Het is het mechanisme van reproductie dat telkens een crisis in de traditionele kunsten veroorzaakt. Een ingrijpend proces dat positieve en negatieve kanten heeft. Aan de negatieve kant staat de teloorgang van de oorspronkelijke, rituele functie van kunst; aan de positieve het feit dat de techniek van reproducen de deelname aan kunst mogelijk heeft gemaakt en zelfs gigantisch bevordert.

Met behulp van reproductietechnieken kwam kunst beschikbaar in een veelvoud, die min of meer gelijke tred hield met de vraagontwikkeling. Daar waar de vraag het aanbod ging overtreffen ontstond een consumptieprobleem. Dit probleem is volgens de Amerikaanse bestuurskundige Edward Banfield inherent aan de gegroeide behoefte aan kunst in een democratische samenleving. Het probleem is in zijn ogen dan ook niet van ideologische, maar van technische aard. Hij heeft uitgerekend dat het publiek gemiddeld niet langer dan ongeveer 20 seconden naar de Mona Lisa kon kijken, toen het schilderij in 1962 voor bezichtiging werd overgevlogen naar New York.⁵ De 'cultus van het origineel'⁶ noemt hij dat, en hij pleit ervoor om in het kader van democratische cultuurspreiding de functie van de kopie ten opzichte van het origineel op te waarderen. Niet iedereen hoeft perse het origineel te zien om een hoogwaardige esthetisch ervaring te krijgen. Hij verwoordt daarmee de belangrijkste trek van de hedendaagse cultuurdeelname: elektronische communicatie vormt het verlengstuk van de artistieke schepping. Madonna en Michael Jackson hebben aan hun voeten een wereldpubliek verzameld, maar slechts weinigen hebben deze stervelingen ooit life gezien of gehoord. Dit lot delen Jackson en Madonna met hun met beroemde tijdgenoten in andere branches: de tennisser McEnroe of de schaker Kasparov. In getallen gemeten stelt de 'industriële' representatie van kunst de face-to-face presentatie van diezelfde kunst veruit in de schaduw. Mondriaan heeft zich langzaam maar zeker losgemaakt van het museum en ziet zijn populariteit groeien via platenboeken, design en plastic tasjes. Wat overigens weer tot museumbezoek lijkt te leiden.

Aan muziek in de concertzaal kan niet a priori een hogere status worden toegeschreven dan (vaak dezelfde) muziek, die daarbuiten door speakertjes klinkt. De kwalitatieve nevenschikking van het origineel en de kopie kan het best worden geïllustreerd met ervaringsfeiten, bijvoorbeeld die van een verstokte kopiëluisteraar. Die gaat aldus te werk:

'Thuis heb ik alleen een hele oude mono-installatie. Ik heb van mijn broer een afgedankte walkman gekregen en die heb ik aangesloten op een heel oude versterker met een nog weer ouder speakerboxje erbij. Daarop draai ik nu al enige jaren cantates van Bach, die mijn broer voor mij kopieert (van een kopie!, C.S.). Dat is het enige dat ik afluister. Dat is mijn schoonheidservaring. Ik probeer de cantates steeds beter te leren kennen, zodat ik bijna elke toon kan voorspellen. Waarbij ik aanteken dat ik van het tonenspectrum waarschijnlijk door de beperktheid van mijn installatie, een heleboel mis. Ik vind dat niet erg. (...) Ik neem het deel van de cantate van Bach dat mij geboden wordt in me op en probeer dat zo goed mogelijk te kennen. Ik heb er een stuk of vijftien en daar stel ik mij tevreden mee.'⁷

Het zijn de woorden van de voormalig directeur van het Amsterdamse Jeugdcentrum Paradiso, Huib Schreurs. Hij combineert deze ultieme schoonheidservaring, beleefd aan kopieën, met veertien jaar organiseren van originele voorstellingen in zijn theater. Het interessante van de cultuurindustrie is dat zij produkten kan leveren die weliswaar functioneel ondergeschikt blijven aan de initiële creativiteit van de schepper, maar die vaak evenveel 'genotswaarde' als het origineel kunnen bieden, of zelfs meer. Menigeen beleeft met zijn koptelefoon een esthetische ervaring, die superieur is aan die van concertbezoek.

Waarom dan toch een lans gebroken voor het origineel? Dat heeft te maken met een besef van historische constanten. Ten eerste is het van belang op te merken dat artistieke revoluties, of gewoon: innovaties, niet leiden tot devaluatie of zelfs vernietiging van de resultaten tot dusver, zoals wetenschappelijke revoluties dat vaak wel doen: de ontdekking dat de aarde om de zon draait, heeft de oude theorie dat de zon om de aarde draait onherroepelijk vervangen. Schilderkunst en toneel zijn echter nooit 'vernietigd' door fotografie en film. Zij hebben in tegenstelling tot vroegere wetenschappelijke vindingen niet alleen een historische, maar ook een actuele maatschappelijke waarde.⁸

Ten tweede is er een blijvende functionele relatie tussen het origineel en de kopie. In zowel de scheppende als de uitvoerende kunst zit een grote hoeveelheid innovatieve kracht, een kracht die maar al te graag wordt afgetapt door de cultuurindustrie. Het is jammer dat slechts weinigen weten dat zich achter de coulissen van industriële kunstspreiding een artistieke werkplaats⁹ bevindt, die alleen bij een constante mecenaatsachtige steun haar maximale maatschappelijke rendement kan bereiken.

Een nieuwe impuls voor kunstbeleid

Naar mijn mening zou als doelstelling van het kunstbeleid kunnen worden gepreciseerd: het aanreiken van mogelijkheden om met het kunstwerk in zijn originele gedaante kennis te maken. Uiteraard kan worden tegengeworpen dat onder dit beleidsprincipe een zekere vooronderstelling schuil gaat: dat het origineel beter zou zijn dan de kopie. Maar het 'betere' zit hem dan in de functie: geen kopie zonder origineel. En die nobele gedachte is te instrumenteren als educatief element: aan alles wat aan kunstreproducties door de wereld gaat is iets voorafgegaan, namelijk een authentieke schepping van een origineel. Naarmate het kwaliteitsverlies bij het proces van reproduceren verder afneemt dient dit besef sterker te worden overgedragen.

Overdracht van het besef van de functie van originelen kan het best op school gebeuren. De eerste kennismaking met kunst geschiedt weliswaar primair via de ouders, maar die blijft in tijd en ruimte uiteraard beperkt.

Bovendien is de kinderopvang in deze werkende samenleving toenemend gecollectiveerd in crèches en kinderopvang. De bevolkingssamenstelling is gewijzigd, wat is terug te vinden in de sociaal pluraal samengestelde schoolpopulatie. In het tegenwoordig relatief langjarige onderwijsparcours ligt waarschijnlijk de beste mogelijkheid voor de confrontatie met 'originelen' in een breed spectrum.

School wordt steeds meer de laatste gelegenheid om mensen onder constante, dagelijkse begeleiding kennis te laten nemen van zaken, die ze op dat moment nog niet als vanzelfsprekend ervaren, of die ze niet vanzelf in hun dagelijks leven tegenkomen. Scholen hebben onvermijdelijk iets dwangmatigs. De socioloog Geert de Vries spreekt van de 'generalisering van de schooldwang'.¹⁰ Hij geeft daarmee tegelijk een positief en een negatief aspect van het schoolgaan weer. Het negatieve aspect is dat van de onvrijwillige participatie: het is nu eenmaal onmogelijk om zonder educatieve dwang mensen van alles aan te leren. Het positieve is de tendens tot generalisering: de schooldwang is allen beschoren. Van het schoolsysteem gaat in principe minder een segregierend effect uit dan van het zuilenstelsel met zijn specifieke gedragsvoorschriften, of van sectarische godsdiensten met geloofsdwang of van aan de hogere stand gebonden kunsten met bijbehorende gedragsetikettering.

Van elke kunstsector is aan te geven hoe de elementen van produktie en reproductie in elkaars verlengde liggen en hoe de keten van creatieve impuls tot uiteindelijke kennisname daarvan steeds langer en gevarieerder wordt. Dat er een functionele verbinding ligt tussen het hedendaags toneel en de tekenstrips in de kiosken; een verbinding tussen concertmuziek in het concertgebouw en de gescandeerde deun die de walkman doet trillen; een verbinding tussen Adagio Hammerklavier op de dansvloer en de videoclip op MTV. Beeld en klank, woord en gebaar, zij allen zijn bevrijd uit hun nauwe behuizing, maar hoever ze ook via elektronica in het maatschappelijk verkeer doordringen, zodra de verbinding met het origineel wordt verbroken valt alles stil en wordt het artistiek gesproken donker.

De intermediërende provincie

Het lijkt geen twijfel dat juist de provincie bij een indringende confrontatie met originele cultuur een belangrijke rol kan spelen. De nota 'De meerwaarde van de provincie', introduceert in dat verband twee interessante termen: de term toegevoegde waarde en de term schaalniveau. Ze zijn interessant omdat ze nog verder kunnen worden ingevuld. Als woorden alleen zijn ze even nietszeggend als cultuurparticipatie. Ook hier geldt: ze krijgen alleen betekenis binnen een inhoudelijke context, maar dat zal de opstellers van de nota bekend zijn.

Enige tijd geleden heb ik de balans opgemaakt van het kunstbeleid in Nederland tussen 1982 en 1989, de periode van minister Brinkman.¹¹ Het beeld dat uit de ambtelijke en politieke stukken en besluiten van destijds opduikt, is dat van een vergaande centralisering van het kunstbeleid in Nederland. Waar in financiering nog een graad van decentralisatie is toegelaten, is de regelgeving wel zo strak, dat toch centrale sturing aanwezig is. De grotere gemeenten gaan met dit centraliseringsproces mee, en dat is niet uitsluitend een beleidsmatige overweging. De grote steden brengen hun notie van artistieke kwaliteit meer en meer in overeenstemming met het nationale artistieke ijkwezen. De tendens tot nationale centralisatie in het Nederlandse kunstbeleid moet in verband worden gebracht met de voortschrijdende internationalisering in veel sectoren van het maatschappelijk leven: de economische bedrijvigheid, het internationaal toerisme, de politieke huishouding en ook de kunstwereld.

Het gesubsidieerde kunstbestel kan worden benaderd als een stelsel van twee interdependente lagen: de laag van het kunstaanbod, dat wordt verzorgd door de wereldsteden en dat is gericht op een groot, mobiel en vaak ook vluchtig publiek. En de laag van het kunstaanbod, dat wordt verzorgd door de kleine steden en de provincies en dat veel 'fundamenteler' van aard is: gericht op de eigen mensen, veel meer op basis van continuïteit, veel meer met het karakter van een publieke voorziening. Uiteraard is dit een indeling, die territoriaal niet vol te houden is. In Amsterdam bijvoorbeeld lopen de lagen dwars door elkaar heen, maar ze zijn voor een insider toch goed herkenbaar, ook in het hoofdstedelijk beleid.¹²

Het beleidsprogramma van de provincie zou goed moeten aansluiten op dat van de kleine en middelgrote gemeenten. De gemeenschappelijke inzet is de zorg voor het fundament van het kunstbestel. Het fundament omvat de voorzieningen op lokale en regionale schaal, waartoe de kunsteducatie ook behoort. Als aanvulling op het (inter)nationale spreidingsnet met de grootstedelijke kunstvoorzieningen kan de provincie als onderdeel van het publieke kunstbestel de vorming van een tweede net stimuleren, een educatief net. Daarmee wordt de kunst, die is neergestreken in het museum, de schouwburg en de concertzaal, aangesloten op de scholen. De scholen fungeren dan als stations voor confrontatie met kunst in haar originele versie. Dit gebeurt nu in Noord-Holland ook al met behulp van regionale consultants: hun ervaringen als go-between tussen kunst en school zijn van cruciaal belang voor de verdere uitbouw van de provinciale kunsteducatie.

Het tweede element van de nota is dat van de schaalgrootte. De provincie heeft met haar bestuurlijke reikwijdte een grotere actieradius dan de afzonderlijke gemeenten. Bovendien herbergt de provincie (en dan in het bijzonder de Randstedelijke provincies) zowel kleine dorpen als grootstedelijke agglomeraties. De provincie kan zich dus tegelijk richten op het 'topaanbod' in al zijn diversiteit en op de educatieve wensen, die leven in het fundament van het cultuurbestel. De intermediaire functie die de middelste overheid dient te vervullen in het kunstbeleid ligt organisch besloten in de grootte van het bestuurlijk territorium: groot genoeg om efficiënte circuits te kunnen vormen, klein genoeg om vertrouwd te zijn met de specifieke wensen van de regio's.

Noten:

1. Zie hiervoor: A.M. Bevers, 'Cultuurspreiding en publieksbereik. Van volksverheffing tot marktstrategie', in Ons diaconale land. Opstellen over cultuurspreiding. Amsterdam, Boekmanstichting/ Van Gennep, 1988, p. 64/98.
2. J. Strop, heeft dit voor wat betreft de taal helder uiteengezet tijdens een congres over Europese cultuur in november 1992, georganiseerd door de Universiteit van Amsterdam. Van dit congres verschijnt binnenkort een congresbundel.
3. Zie vooral E. Boekman, Overheid en kunst in Nederland. Amsterdam: Van Gennep 1989. (Oorspr. Amsterdam, 1939).
4. Walter Benjamin, 'Het kunstwerk in het tijdperk van zijn technische reproduceerbaarheid' (1936), in J.F. Vogelaar (red.), Kunst als kritiek. Voorbeelden van een materialistische kunstopvatting, Amsterdam, De Bezige Bij, 1972, p. 285, et passim.
5. E.C. Banfield, The democratic muse. Visual arts and the public interest. New York, 1984., p. 110.
6. Idem, p. 147.
7. Huib Schreurs, 'Aantekeningen van de zaalhouder'. In: Boekmancahier, kwartaalschrift over kunst, onderzoek en beleid, jg 4, juni 1992, nr 12, p. 219.
8. Vgl. T. Kuhn, The essential tension. Selected studies in scientific tradition and change. University of Chicago Press, USA, 1977.
9. De term is van Sieuwert Verster, zakelijk leider van het Orkest van de Achttiende Eeuw en aan het eind van de jaren tachtig voorzitter van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (in welke kwaliteit hij dat begrip ontwikkelde).
10. Geert de Vries: '"Omdat het nu eenmaal moet". De verbreiding van maatschappelijke schooldwang.' In Amsterdams Sociologisch Tijdschrift, Jg 19, nr 3, jan. 1993, p. 66.
11. Vgl. Cas Smithuijsen, 'Op naar de volgende afspraak: L.C. Brinkman, minister van cultuur 1982-1989'. In Sannie Hoogervorst, Kunst, kroniek en parlement 86-89. Amsterdam: Boekmanstichting, 1990, pp. 11-35.
12. Het verschil tussen de 'lagen' kan ook worden gezien als een verschil tussen economische en sociale oriëntatie in het kunstbeleid. Over het Amsterdamse kunstbeleid merken recent twee onderzoekers op: 'Kunstbeleid kent altijd zowel sociale als economische motieven. Sinds Boekman is kunstbeleid vooral gevoerd als onderdeel van sociale politiek. De laatste jaren is er in het Amsterdamse kunstbeleid echter een verschuiving te zien van een sociale naar een economische oriëntatie.' Hemel, A.M. en G.J. van Wijngaarden, 'Convergenties in beleid en beschouwing: kunst in Amsterdam onderzocht'. In: Amsterdams Bureau voor Onderzoek en Statistiek, Kwartaalverslag 11de jaargang no. 1, p. 10. (1992)

KUNSTDISTRIBUTIE, een kwestie van duwen en trekken

Mr. M.J. Berendse, directeur Theater Netwerk Nederland

1. Wie is in de problemen: de provincie of de kunst?

Vooraf moet ik iets zeggen over de aanleiding tot dit symposium. Deze lijkt niet zozeer te liggen in vraagstukken met betrekking tot kunst- en cultuurbeleid, maar meer in existentiële vraagstukken met betrekking tot de provincie zelf. Althans ik begrijp de kerntaken- en strategiegedachten van de provincie vooral als een poging tot antwoord op de vraag: waartoe zijn wij op aarde. Vele overheidsschrijvers en gewone mensen worstelden met die vraag en werden erdoor in de armen van de kunst gedreven. Niet dat daar nu het antwoord ligt, maar de kunst verzacht en verdiept het lijden tegelijkertijd. Bij deze gemankeerde aanduiding moet ik het helaas laten, voor wat betreft de prealabele constatering dat wij mensen (en daarmee dus de openbare lichamen die wij creëren) zich steeds, of ze het nu willen of niet, met kunst zullen blijven bezighouden.

2. De rol van de provincie

Sinds mijn aantreden als directeur van Theater Netwerk Nederland, nu anderhalf jaar geleden, heb ik enkele inspirerende gesprekken met uw Gedeputeerde Culturele Zaken mogen hebben. Zij hadden het karakter dat gesprekken met bestuurders al te vaak ontberen en begonnen steeds met de vraag 'vertelt u nu eens wat u bezighoudt, wat de problemen in uw werkgebied zijn en hoe wij die wellicht kunnen helpen oplossen'. Ze zijn naar mijn gevoel direct geïnspireerd op de belangrijkste kerntaak die de provincies hebben: het oplossen van de problemen die voortkomen uit een overheidsorganisatie, die het overgrote deel haar taken op macro- en microniveau organiseert. In die visie is de provinciale bestuurslaag de wonderolie van ieder beleidsterrein: of het nu over economisch stimuleringsgebied, milieu, gezondheidszorg of cultuur gaat. De stabiliserende poot aan een wankel krukje dat zich op een Rijks- en een gemeentelijke poot tracht staande te houden. Alle goeds komt immers in drieën.

Vanuit een dergelijke visie kan ik mij vinden in een keuze voor cultuurparticipatie als speerpunt van het provinciale cultuurbeleid voor de komende periode. Er is, als we tenminste de Minister van WVC mogen geloven, nogal wat problematiek op dit gebied, dus provinciale wonderolie komt van pas. Waar ik mij minder in kan vinden is de veronderstelling dat bevordering van cultuurparticipatie vanaf heden tot in lengte van jaren de enige activiteit van een provincie op het gebied van kunstbeleid zou moeten zijn. Wonderolie blijft immers in beweging!

3. Heeft de minister gelijk: waarom cultuurparticipatie?

Cas Smithuijsen heeft u zojuist aangetoond dat de ambitie om brede lagen van de bevolking bij de kunst te betrekken al zeer lang bij het openbaar bestuur bestaat, maar door de jaren heen met steeds nieuwe begrippen werd aangeduid. En dus toont ook Minister d'Ancona warme belangstelling: wat enkele jaren geleden werd ingezet als een roep om 'maatschappelijke respons' heet nu 'noodzaak tot participatie'.

Wordt er dan zo slecht geparticipeerd? Ja en nee. Enerzijds is zo ongeveer iedere Nederlander tenminste passief betrokken bij de wereldwijde massacultuur, welke langs elektronische weg tot ons komt. Anderzijds is de belangstelling voor meer traditionele cultuuruitingen (neem nu het theater) in de afgelopen jaren aanzienlijk teruggelopen.

Ingeval van een ontbrekende vraag zal zij deze moeten stimuleren; een te weinig koopkrachtige vraag verdient versterking in de vorm van bijvoorbeeld kortingsregelingen voor speciale doelgroepen. Wat de overheid in ieder geval niet moet doen is die kunst ondersteunen die het zonder die steun ook wel kan stellen, zelfs als de overheid in ernstige legitimatienood verkeert.

6. Modellen voor stimuleringsbeleid met betrekking tot kunstdistributie

Wie optimale (wat dat dan ook is) kunstdistributie wil bewerkstelligen heeft twee wegen: hij kan het zelf doen of stimuleren dat anderen het doen. Er van uitgaand dat niemand hier echt geïnteresseerd is in de staatsimpresariaten en -theaters volgens oud Sovjetrussisch model, zal ik de modellen voor een volledig gecontroleerd distributie-apparaat hier niet bespreken. In de Nederlandse podiumkunsten zijn in de afgelopen decennia instellingen ontstaan, die een meer gemengd model toepassen. Ze trachten de diverse partijen, die een rol spelen in het distributieproces, te stimuleren en te ondersteunen en vervullen daarnaast, tijdelijk of permanent, één of meerdere taken in het distributieproces. Nu eens treden ze op als verkopend en promotend impresariaat (naast de vrije impresariaten), dan weer als collectieve inkoopmakelaar voor de theaters of ze leggen zich specifiek toe op het verwerven en verdelen van additionele financiering voor 'risicodragende' programmering.

Er zijn op dit gebied drie verschillende modellen denkbaar:

1. Het duwmodel: ondersteuning van de groepen.
2. Het trekmodel: ondersteuning van de podia.
3. Collectieve promotie van een bepaald aanbod en/of bepaalde podia bij het publiek.

De drie modellen kunnen op verschillende wijze worden toegepast. Belangrijke onderscheidende kenmerken hebben betrekking op:

1. Het onderscheid tussen selectieve (na beoordeling op kwaliteit en/of noodzaak tot ondersteuning) en generieke ondersteuning (ondersteuning van de gehele branche)
2. Het onderscheid tussen actieve en passieve ondersteuning

Theater Netwerk is opgezet vanuit een selectieve en actieve toepassing van het duwmodel: actieve bemiddeling en ondersteuning van het uit Shaffy, Toneelschuur en Lantaren afkomstige aanbod. In het afgelopen decennium begon het Theater Netwerk model mijns inziens steeds meer kenmerken van het trekmodel te vertonen, waarbij het steeds generieker werd ingezet: het voorstellingsaanbod vergrootte zich aanzienlijk, terwijl Theater Netwerk niet door actieve promotie, maar middels het aanvullende uitkoopsysteem de vraag vanuit de podia beïnvloedde in de richting van het door Netwerk geselecteerde aanbod.

Geen enkel model kan volgens een standaardprocedure worden toegepast op alle sectoren van podiumkunst. De keuze voor een bepaald model hangt af van de actuele situatie. Theater Netwerk zal zich periodiek een beeld vormen van de situatie op de theatermarkt en de specifiek situatie van groepen of podia en daaraan de inzet van de eigen middelen steeds aanpassen.

7. Ontwikkelingen bij Theater Netwerk

Algemeen:

In de periode 1993-1996 zullen wij de verschillende modellen naast elkaar toepassen en uitwerken:

- het passieve, generieke duwmodel voor een breed aanbod: Voorstellingsplan
- het actieve, specifieke duwmodel voor een scherp geselecteerd aanbod: het Tourneeplan
- het actieve, specifieke trekmodel voor een geselecteerd circuit van schouw-
burgen en vlakke vloertheaters: het Podiumplan voor Schouwburgen en vlakke
vloertheaters
- Collectieve promotie

In de praktijk betekent dit:

- specifieke stimuleringsplannen en aanbodselectie voor specifieke afnamecir-
cuits;
- sterkere concentratie op geselecteerde afnamecircuits (versterking) met
instandhouding van een breder circuit van kleine theaters

Specifiek in Noord-Holland

- betere afstemming tussen Theaterkrediet en Theater Netwerk
- inzetten consulentschap juist voor vraagstukken op het gebied van participa-
tie en publiekswerving.

KUNSTAFNAME, de heilzame werking van veertig jaar popcultuur

J.M. van Beusekom, directeur Stichting Popmuziek Nederland

Stichting Popmuziek Nederland (SPN) is een landelijke instelling voor de Nederlandse popmuziekcultuur, opgericht in 1975 en sinds 1977 structureel gesubsidieerd door het Ministerie van WVC. De SPN stelt zich ten doel de ontwikkeling en kwaliteit van de Nederlandse popmuziek en popmuziekcultuur te bevorderen in en buiten Nederland. De hoofdtaken van de SPN zijn Dienstverlening, het Podiumplan, een systeem van aanvullende subsidies voor poppodia verspreid over heel Nederland, buitenlandse activiteiten, een geluidsstudio, een poparchief dat zich ten doel stelt het archiveren en actief ter beschikking stellen van informatie over Nederlandse popmuziekcultuur, diverse projecten voor gekleurde muziek en sinds het laatste Kunstenplan van het Rijk, meer aandacht voor de amateurpopmuziek.

Afstemming landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid

Dit symposium gaat over cultuurparticipatie op provinciale schaal en dan gaat het hier natuurlijk met name om de provincie Noord-Holland. In een brief van de Culturele Raad Noord-Holland aan de inleiders van deze studiedag wordt ondermeer gesteld dat ook aandacht kan worden besteed aan de afstemming van landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid. Sluiten deze beleidsniveaus en visies over cultuurbeleid op elkaar aan? Hierover kan ik kort zijn. Mijn ervaring en die van vele anderen met mij is dat de afstemming en communicatie tussen de verschillende bestuurslagen op het gebied van kunst en cultuur vrijwel nihil is. Elke provincie heeft zijn eigen geschiedenis en cultuur in het besturen, adviseren en uitvoeren van cultuurbeleid en wenst daarin absoluut niet gestoord te worden door invloeden van buitenaf. De grote steden die al of niet, of zelfs gedeeltelijk onder het provinciaal beleid vallen, spelen ook ieder een eigen rol. Het Rijksbeleid is enigszins de maat der dingen, die veelal met vertraging doorwerkt in de provincies.

Komt het Rijk met een vierjarig kunstenplan, de rest der overheden zal er dan ook vroeg of laat mee beginnen. Cultuurinhoudelijk soms ook. Toen in 1977 popmuziek een beetje subsidiabel werd geacht volgde een aantal provincies schoorvoetend. Anders ligt het weer met het orkestenbestel, door de rijks-overheid gesubsidieerd. Op het moment dat de minister, zonder zich te storen aan provinciegrenzen, het symfonisch aanbod probeert te beperken is de beer los. Met de provinciale lobby die de laatste tijd over de minister en de Tweede kamer heen ramt in verband met de reorganisatie van het Gelders Orkest en Opera Forum is - althans in mijn ogen - de grens van betamelijkheid ver overschreden. Resumerend: afstemming van landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid is er niet en zal er vermoedelijk ook nooit komen. De bestuurlijke verkokering in Nederland - zelfs al op stedelijk niveau in deelraden - is hier mede debet aan. Een ding lijkt wel duidelijk: dit kost de burger allemaal een hoop geld.

Aardverschuiving in cultuurbeleving

Terug naar cultuurparticipatie. Ik meen te mogen veronderstellen dat nog nooit in de gehele geschiedenis van het Koninkrijk der Nederlanden het volk - dat thans ongeveer 15 miljoen mensen telt - zo vaak, zo intens en met zoveel geld aan het participeren is in kunst en cultuur.

Overigens heeft de Boekmanstichting naar aanleiding van het 25-jarig bestaan van het onderzoek van De Jager uit '67 over de rol van socialisatieprocessen bij het bezoek van klassieke concerten hieraan een klein symposium gewijd. Eén van de sprekers daar was de communicatie wetenschapper Mir Wermuth die bij het verschijnen van dit onderzoek nog in de box zat. Zij rekende adequaat af met eerdergenoemde misverstanden onder het motto 'Van Pogo Tot Pose'. Hierin memoreerde zij dat De Jager onder moderne muziek verstond: werken van componisten uit met name de twintigste eeuw: Pijper, Bartok, Strawinsky, Schönberg, maar dat het muziek-cultureel kapitaal van haar generatie veel meer is opgebouwd langs lijnen van Lennon & McCartney, The Stones, Motown, Sly en Robbie, de Velvet Underground en Herman Brood. Bij een 25-jarig jubileum denkt haar generatie dan ook meer aan Sgt. Peppers Lonely Hearts Club Band of The Summer of Love.

De door veel 'connaisseurs' gevreesde teloorgang van de hogere cultuur en de angst om met deze horde cultuurbarbaren de eenentwintigste eeuw te moeten betreden, doet ze af door te stellen dat door popcultuur gevormde, kritische mensen de eenentwintigste eeuw op onze sloffen zal worden gehaald. Haar doorwrochte artikel is overigens te lezen in het Boekmancahier 15 van maart 1993 en te koop voor f 15,-.

Cultuurparticipatie, de afname.

Nederland kent na de binnenkomst van rockmuziek een nieuw podiumcircuit naast het circuit van de traditionele concertgebouwen en schouwburgen. De roepnaam ervan is 'het clubcircuit'. De grootste clubs kent u wel bij naam: Paradiso en de Melkweg in Amsterdam, het Patronaat in Haarlem, het Noorderligt in Tilburg en de Effenaar in Eindhoven. Al deze clubs zijn ontstaan vanuit de popcultuur. Er zijn er ongeveer 150 in Nederland, die samen per jaar minimaal 2 miljoen bezoekers trekken. En niet alleen op de popmuziek programmering, alhoewel die altijd de spil vormt, maar ook op filmvoorstellingen, dans, wereldmuziek, theater, experimentele muziek, manifestaties, hoogmissen en wat dies meer zij. En let wel, deze programmering heeft met commercialiteit, in de betekenis van het alleen maar geld/winst moeten opbrengen, niets te maken. In deze termen is popmuziek volkomen a-commercieel. Deze programmering is zelden of nooit op de nationale radio te horen of te zien op de televisie. De term commercieel zegt vandaag de dag niets meer in relatie tot status, categorie en artistieke inhoud van de popmuziek, zeker in vergelijking met andere podiumkunsten.

Met relatief weinig overheids-geld wordt het maximale uit de exploitatie gehaald en veelal dagelijks geprogrammeerd. In combinatie met hun aantrekkingskracht op een breed en relatief jong publiek vervult dit circuit op deze wijze een belangrijke rol bij de culturele integratie en participatie. Het bereik voor andere en nieuwe cultuuruitingen is in de regel ook groter, omdat de schaal en omvang van de popmuziek immers meer vanzelfsprekend is dan voor het overige cultuurveld. Het is dan ook niet voor niets dat de emancipatie van bijvoorbeeld niet-westerse muziekstijlen in dit deel van het kunstbedrijf het verst is doorgezet. De gemeentelijke overheden hebben vaak weinig idee wat ze met een dergelijk podium in huis hebben. Vaak is de subsidie minimaal, de organisatie draait geheel of gedeeltelijk op vrijwilligers en de visie op het podium stamt uit het welzijnsideologie van de jaren zeventig. Toch zijn overheidshulp en investeringen in gebouw en outillage een eerste vereiste omdat deze het fundament vormen en bepalend zijn voor een gezonde exploitatie.

Ook de provinciale overheden hebben een verantwoordelijkheid op dit gebied. Het is dan ook verheugend te kunnen constateren dat de provincie Noord Holland, geadviseerd door Culturele Raad Noord-Holland, al jaren in de Regeling Eigentijdse Muziek een dergelijke ondersteuning geeft aan een groot aantal podia Eigentijdse Muziek. Een regeling waarbij de podia, die op kwaliteit worden geselecteerd, gesteund worden met een door de provincie jaarlijks beschikbaar gesteld budget. Bij deze moderne regeling wordt de verantwoordelijkheid gelegd waar deze thuis hoort. Namelijk bij de afnemers zelf, die dicht bij de bron zitten en daardoor het beste in staat zijn kwaliteit te herkennen en vooral te bepalen wat dat kost. De provinciale taak is dan het vooraf bepalen van de kwaliteit van de podia en achteraf de controle van de beschikbaar gestelde subsidies. Een voorbeeld voor de andere provinciale overheden. Naar mijn mening - en ik ben niet de enige die er zo over denkt - zal dit podiumcircuit de komende jaren steeds belangrijker worden, waarbij de scheidslijnen tussen de diverse muzieksoorten steeds verder zullen vervagen. Binnen vijf jaar zal ook Kamermuziek op deze podia worden geprogrammeerd.

LIEFHEDERSKUNST het nieuwe AK-erlebnis

Mr. drs. A.H.J. Ponsteen, directeur Stichting Samenwerkende Nederlandse Korenorganisaties, voorzitter Landelijk Platform voor Amateurkunst

Inleiding cultuurparticipatie - amateurkunst

U zult waarschijnlijk allemaal wel weten, dat de amateurkunst de laatste tijd volop in de schijnwerpers staat. Dat heeft veel, zo niet alles, te maken met onze voortdurend veranderende ideologieën rond kunst en cultuur. In de ak-wereld noemen we dat het nieuwe ak-erlebnis.

Wij zijn ons bewust van de betrekkelijkheid van die posities. Wij gaan daar op een hele voorzichtige manier mee om. We maken gebruik van de nieuwe aandacht, maar we doen het voorzichtig. Want, om maar eens een parafrase te gebruiken die in onze kringen opgeld doet, we beseffen heel goed dat we als het ware figuren in de serie Goede Tijden, Slechte Tijden. Misschien liggen we als amateurkunst straks wel weer heel gewoon in Medisch Centrum West. Je weet het maar nooit.

Ik zei zoëven dat de ideologieën rond kunst en cultuur voortdurend lijken te veranderen. Ik wil daar een vraagteken bij zetten: is dat eigenlijk wel zo? Soms heeft het er veel van weg dat we alleen maar nieuwe toverwoorden bedenken. Kunstzinnige vorming heet opeens kunsteducatie, amateuristische kunstbeoefening is amateurkunst geworden. (Ik acht dat overigens zelf een hele grote verbetering). En zie daar: nu is er cultuurparticipatie voor alle ziekten en gebreken. Je zou haast kunnen zeggen dat we ons met die cultuurparticipatie in één klap tot het belangrijkste beleidsterrein hebben opgeworpen, want eigenlijk is alles wat de gemiddelde Nederlander buiten kantooruren doet: cultuurparticipatie. Diffusiteit van het begrip cultuurparticipatie maakt dat ik voor een hele praktische insteek heb gekozen. Ik wil achtereenvolgens graag voor u toelichten wat amateurkunst is, omdat ik denk dat er op dat gebied nogal wat onduidelijkheid is, en daarna een aantal kenmerken van de amateurkunst en een aantal ontwikkelingen behandelen. Verder wil ik iets zeggen over de verhouding tussen amateurkunst en overheid en over de verhouding tussen de provincie en de amateurkunst.

Wat is amateurkunst?

Laat ik beginnen met de amateurkunst zelf. Er zijn heel veel definities in omloop over het begrip amateurkunst. Over elke definitie kun je weer stoeien. Wij vinden zelf een hele operationele definiëring: de 'actieve kunstbeoefening in vrije tijd'. Daarbij teken ik nadrukkelijk aan dat ik het cursorische werk in de centra voor kunstzinnige vorming daar niet toe reken. Amateurkunst kom je tegen in alle officiële disciplines: muziek, dans, beeldend, theater en literatuur. Ook zijn in de amateurkunst alle subcategorieën - van harmonie en fanfare, van poëzie tot en met volksdans - vertegenwoordigd. Het is zaak de lijnen rond die definiëring wat scherper te trekken. Dan ontstaat meestal de discussie.

Ik signaleer amateurkunst op twee plaatsen. In de eerste plaats in het zogenaamde vrije maatschappelijke veld. Ik versta daaronder: groepjes mensen in het algemeen, die zich aansluiten om samen iets aan kunst in actieve zin te doen. Je ziet dat in dat vrije veld eigenlijk ook nog twee soorten amateurkunst zijn, namelijk groepjes mensen, die zich aansluiten bij een landelijke koepel of bond en groepjes mensen, clubs, die dat niet doen. Op dit moment zijn meer dan 1,2 miljoen mensen ingeschreven bij een landelijke bond of federatie.

Wij denken dat er nog eens twintig tot dertig procent van dat aantal niet geregistreerd is, dat wil zeggen niet is aangesloten bij een landelijke organisatie. Wij noemen dat gemakshalve maar eens de 'wilde amateurkunst'. In de tweede plaats zie je amateurkunst bij de centra voor kunstzinnige vorming, de muziekscholen en creativiteitscentra. Ik heb u al gezegd: voorlopig versta ik er in dit betoog niet het cursorische deel onder, maar weer wel een tekenclub van een creativiteitscentrum of een kinderkoor van een muziekschool. Dat is in korte lijnen de tracering van de amateurkunst.

Kenmerken amateurkunst

Een paar trekjes van die amateurkunst in vogelvlucht geschetst. Misschien ook wel wat onhebbelijke trekjes. In de eerste plaats is de amateurkunst zeer goed georganiseerd of misschien moet ik mij genuanceerder uitdrukken en zeggen: zeer sterk georganiseerd. Ik heb bij de voorbereiding van mijn verhaal nog eens geteld en ik kwam tot eenendertig koepels. En als je de afkortingen van al die koepels achter elkaar zet kom je tot honderdenzevenentwintig letters. Nu geef ik toe, dat dat een buitengewoon triviaal argument is om de verzuiling binnen ons terrein aan te geven, maar ik mag het gewoon wel zeggen: eigenlijk zijn wij enorm verkokerd en verzuild. We zeggen ook wel eens gekscherend in onze eigen contrijen dat er niet vijf amateurkunstdisciplines zijn maar zes. U voelt het al: het oprichten van een nieuwe amateurbond is een geliefde discipline.

Een belangrijk ander trekje van de amateurkunst is dat er een wezenlijk verschil is tussen de podiumkunsten binnen de amateurkunst en de beeldende- en de literatuurhoek. De podiumkant is het sterkst georganiseerd, maar misschien ook wat conservatiever qua werkinhoud. Over het algemeen constateren wij als landelijke steunfunctie instellingen dat we zeker aan vernieuwing doen, maar dat - als je het over de breedte bekijkt - het stigma conservatief, zeker in de sector podiumkunsten, op ons van toepassing is.

Een volgend trekje. Het hart van de amateurkunst wordt nog steeds gevormd door de klassieke vereniging. Ik kom daar straks op terug.

Nog een kenmerk. Je praat over particulier initiatief. En dat kun je in dit geval ook in de slechtste zin van het woord van toepassing verklaren. De amateurkunst opereert heel slecht gezamenlijk extern en, iets wat misschien nog veel erger is, wij hebben onze zaken op het allerlaagste niveau, dus op het niveau van de club of de vereniging, ook organisatorisch niet goed voor elkaar. Ik noem een paar voorbeelden. Het is heel slecht gesteld met de regeling van de arbeidsverhouding tussen clubjes of groepjes en de docenten of de lesgever of de dirigent of de regisseur. Heel veel clubs weten amper wat rechtspersoonlijkheid en rechtsbevoegdheid is. Zeer veel besturen weten niet hoe ze met geld moeten omgaan of weten het op een verkeerde manier te goed. Heel veel organisaties weten niet hoe ze aan nieuwe leden moeten komen. Wij voeren in het algemeen slecht publiciteit. Als je het vergelijkt met de georganiseerde sport - wat in bepaalde opzichten een heel goed referentiekader is - lopen we qua interne organisatie van hoog tot laag achter.

Ontwikkelingen binnen de amateurkunst

Een tiental, in mijn ogen, cruciale en belangrijke ontwikkelingen binnen de amateurkunst. De eerste is die van het besef van onze kwantiteit. De allerergste bommelding - cijfermatig gesproken - die we hebben gehad was natuurlijk het rapport 'De kunstzinnige burger'.

Ik wil u wel zeggen dat wij verrukt zijn over het beeld van de amateurkunst uit dit rapport: in elk geval een beeld van een opmerkelijk stabiele sector binnen de totale cultuurparticipatie. Ik durf te zeggen, dat wij nuchterder omgaan met die kwantiteiten dan soms op andere niveaus het geval is. Wij willen ons in eerste instantie duidelijk richten op aanwijsbare grootheden.

Een tweede ontwikkeling: er is een sterk toenemend kwaliteitsbesef in de amateurkunst. Vroeger deed je iets in principe alleen voor je plezier en tegenwoordig doet in de amateurkunst de opvatting opgeld dat het een goede kruising moet zijn tussen plezier en prestatie. Dat heeft allerlei hele belangrijke ontwikkelingen ten gevolge gehad. In de eerste plaats voor het amateurkader, de mensen die voor de amateurs staan: regisseurs, tekenleraars, dirigenten en zo maar door. Die zijn begonnen zich te scholen. Een tweede gevolg is dat ook de individuele leden van de amateurkunst zijn begonnen om zich ook op bepaalde punten te scholen. Die beweging zet sterk door in bepaalde sectoren. En een derde, vaak ten onrechte vergeten, aspect is dat de pijler waar de amateurkunst op rust, de amateurbesturen, ook hebben ingezien dat ze iets moeten doen aan de verbetering van hun prestaties.

Een derde ontwikkeling. Er ontstaan binnen de amateurkunst eigenlijk twee soorten klassen. Een prestatieve klasse, gericht op het maken van een kunstproduct, en een recreatieve klasse, die het meer gaat om het proces, om het samen bezig zijn met kunst. Er ontwikkelt zich wat dat betreft een tweesporenbeleid.

Een vierde ontwikkeling. Het is bijna ongemerkt zo gegaan en daar valt WVC niet genoeg in te prijzen, dat we op landelijk niveau nu een formidabel bouwwerk hebben van onafhankelijke steunfunctieinstellingen met professionele mensen en professionele bureaus voor elke discipline. We hebben tien landelijke steunfunctieinstellingen op het gebied van de amateurkunst en ik zal zo aangeven welke consequenties dat mogelijk heeft voor het provinciale niveau.

Ontwikkeling vijf. De klassieke vereniging heeft het heel moeilijk. Waarom heeft die het moeilijk? Omdat onderzoek heeft uitgewezen dat mensen in hun vrije tijd misschien wel aan amateurkunst willen doen, maar dat ze dat op een hele flexibele manier willen doen. Misschien wel een half jaar meewerken aan een concert of aan een expositie, en daarna weer op de surfplank en achter de PC. De klassieke vereniging, die sterk vertegenwoordigd is aan de podiumkant, heeft daar nog geen flexibel antwoord op gevonden.

Ontwikkeling zes. De samenwerking binnen de amateurkunst is stijgend. Onder elkaar, maar zeker ook met de sector van de kunstzinnige vorming. (Ik noem dat nog maar even bij de ouderwetse term).

Zevende ontwikkeling. Het rapport-Knulst heeft ons de ogen geopend voor een zeer groot potentieel aan amateurkunstenaars, maar het is duidelijk dat ons imago bij veel burgers niet veel verder komt dan 'creatief met kurk', om het maar zo te zeggen.

Ontwikkeling nummer acht. Toch een groeiend zelfbewustzijn. Lijkt misschien een beetje een paradox, maar zo staan we er toch een beetje bij. Wij mogen gehoord worden.

Ontwikkeling negen. Een groeiend besef van onze economische betekenis.

Cijfers van het AK-platform over de aanschaf van muziekinstrumenten, huur van accommodaties, aanschaf bladmuziek, decors, tekenmaterialen, gaat u maar door, tonen aan dat het ruw gezegd om een omzet en dus een besteding van enige honderden miljoenen moet gaan.

En dat brengt mij meteen op ontwikkeling tien. Een zwart kantje van dat 'economische factorverhaal' is helaas dat - ik moet dat voorzichtig zeggen - de amateurkunst ook een belangrijk circuit is van zwart geld. Door de slechte interne organisatie gebeurt er op dat gebied nogal het een en ander wat eigenlijk niet het daglicht kan verdragen. Ik ben bang dat er op korte tijd bij de fiscus een keer een *f*-erlebnis ontstaat, waardoor men na acties als 'schuimkraag' en 'goudtand' ook een actie 'zwarte kunst' op touw gaat zetten.

Kort en goed, de ontwikkelingen in de amateurkunst zijn zodanig dat je achter alle schuttingen en schuttinkjes bewegingen kunt bespeuren. En ik durf te zeggen dat een aantal muren inmiddels al is afgebroken.

Amateurkunst en overheid

Hoe staat het nu met de amateurkunst en de overheid?

Mogelijkheid één is dat de overheid in het algemeen, van hoog tot laag, weinig idee heeft van de amateurkunst. Dat is ook logisch. Het is particulier initiatief.

Mogelijkheid twee is dat ze een heel behoorlijk idee heeft van de amateurkunst heeft, maar dan wel een zeer bepaald idee. Ik zou dat willen omschrijven als een piramidale waarderingsopbouw. Helemaal bovenaan zetelt de Kunst met een grote letter, midden in de piramide zit de kunsteducatie en helemaal onderaan bevindt zich de amateurkunst.

Of mogelijkheid drie. De overheid heeft zelfs een ideologie omtrent de amateurkunst: amateurkunst is oké, maar dan vooral de culturele component ervan. Een soort calvinistische voorkeur voor cultuur boven vermaak. Logischerwijs resulteert dat idee in zendingsdrang. De amateurkunst als een soort akker, waarop de professionele kunst kan oogsten of als ik mij heel profaan moet uitdrukken: de amateurkunst als glijmiddel, waarlangs mensen musea en schouwburgen ingeloodsd kunnen worden. U begrijpt het wel: ik stel met name bij die laatste opvatting enige vraagtekens.

Niettemin, er is sowieso onvoldoende kennis van de infrastructuur van de amateurkunst. Ik kan dat de overheid absoluut niet kwalijk nemen. Als je alle bonden, koepels, gewesten, consuls, rayonhoofden en andere amateur-ijsmeesters op een Nederlandse landkaart zou uitzetten, dan zou je er absoluut niets meer van begrijpen. En dat doen wij dan ook regelmatig.

Dan een laatste trekje van de verhouding tussen overheid en amateurkunst: een sterk bevoogdende houding. De overheid weet vaak heel goed wat de amateurkunst wil of zou moeten willen: vernieuwing, experimenten, verbreding van het repertoire et cetera.

Dit hoofdstukje 'algemene trekjes van de relatie tussen de overheid en amateurkunst' mag ik misschien met één beeld samenvatten. Het heeft er toch wel een beetje van weg dat de overheid tegen de amateurkunst zegt: wij heten u waarschijnlijk van harte welkom op de ingewikkeldste, geestelijke rotonde van Nederland, die van de cultuurparticipatie - u weet daar circuleren in duizelingwekkende vaart cultuur, kunstzinnige vorming, educatie, professionele kunst en overheid - maar wij delen u tevens even mee dat vooralsnog het verkeer op de rotonde voorrang heeft.

Amateurkunst en de provincie

Dan kom ik tot slot heel concreet op de verhouding tussen amateurkunst en provincie. Ik ga daarbij nog steeds uit van een provincie als sterke tweede bestuurslaag. En ik weet minstens vier goede redenen voor een provinciaal beleid ten aanzien van de amateurkunst.

Het eerste argument betreft de ontwikkelingsgedachte, het zich richten op het prestatieve deel van de amateurkunst. Dat is misschien ook wel het argument en de lijn, die het dichtst bij het kunstbeleid, het kwaliteitsbeleid zit.

Een tweede argument is dat vanuit die amateurkunst, de laatste tijd, misschien wel vanuit een zeker schuldbesef, heel duidelijk de vraag wordt gesteld naar een provinciaal beleid. Wij zien als amateurkunst heel goed in dat wij juist door onze verbrokkeldheid bepaalde dingen niet zelf kunnen doen. Wij kunnen bepaalde dingen geen impulsen geven.

Derde reden. Het is dringend noodzakelijk dat er een goed provinciaal beleid is als aanvulling op het beleid op landelijk niveau. Er staat nu toch dat prachtige bouwwerk met al die instituten en wij merken steeds vaker dat het ons ontbreekt aan de schakels, die het beleid verbinden met het gemeentelijk niveau. En dat brengt mij gelijk bij de vierde reden. Ik vind dat een provincie in principe in haar beleid stimulerende, 'aanjagende' factoren moet hebben voor het gemeentelijk beleid.

Provinciaal beleid amateurkunst

Dan is natuurlijk de volgende vraag: hoe, op welke manier geef je dat beleid dan inhoud? Wat ik daarover zeg is, kort gezegd, ook de inhoud van een advies dat het Landelijk Platform voor Amateurkunst, een verzameling van tien landelijke steunfunctie-instellingen, binnenkort aan de provincies gaat uitbrengen. Heel kernachtig gezegd komt het er hier op neer: provinciaal beleid voor de amateurkunst moet bestaan uit professionele ondersteuning, uit een budget voor bepaalde activiteiten en uit stimulerende acties in de richting van de gemeenten. Ik licht die drie punten 'professionele ondersteuning, activiteiten en stimulering' hier nog even kort toe.

Professionele ondersteuning. Ik begrijp dat dat een moeilijk punt is voor veel provincies, want dat kost geld, het zijn allemaal hele structurele zaken. Maar het is een absolute must. Als er één sector is die niet over de schutting heen kan kijken, die wat dat betreft zelf niets goed kan ondernemen, die geen relatie ziet tot welk ander beleid ook, dan is het de amateurkunst. Het is wat dat betreft tekenend voor de onmacht van het particulier initiatief. Nu weet ik dat er op dat gebied van die professionele ondersteuning ook een geschiedenis ligt. Bepaalde sectoren, ik denk aan die van het theater en het muziektheater, hebben al twintig jaar geleden ingezien dat je zonder professionele ondersteuning niet ver komt en hebben dan ook voorzieningen op dat terrein verworven. Ik durf te zeggen dat het de taak van de provincie is om die ondersteuning in evenwicht te brengen en te zorgen dat alle sectoren op een gelijkwaardige manier van ondersteuning kunnen gebruik maken. Ik wil niet nalaten te zeggen dat voorwaarde één voor een provinciaal beleid die professionele ondersteuning is. Anders kun je misschien hetzelfde doen als met de muskusrattenbestrijding en de hele zaak privatiseren.

Dat brengt mij op het tweede punt: de activiteiten. Het zal duidelijk zijn dat in mijn ogen een beperkt soort activiteiten in aanmerking komt voor provinciale ondersteuning. Dat is in de eerste plaats de scholing en de vorming van kader.

Dus de opleiding op provinciaal niveau van amateur-dirigenten, regisseurs, dansleiders en zo maar door. Er zijn inmiddels op landelijk niveau allerlei prachtige raamplanplannen voor. Ik denk dat het heel belangrijk is dat de provincie die opleidingen mogelijk maakt. En ik wil hier ook nog een pleidooi houden voor een mogelijkheid dat besturen van amateurverenigingen een beroep kunnen doen op de provincie als het gaat om een klein stukje bestuurlijke kadervorming. Want zonder die interne reorganisatie komen wij er als amateurkunst zeker niet.

Een tweede poot van die activiteiten zie ik in bovengemeentelijke activiteiten: subsidiëring van bepaalde activiteiten die het gemeentelijk belang overstijgen. Ik denk aan bepaalde festivals, exposities en experimenten.

Een derde zie ik in een poot die zich op de bemiddeling richt. Het is zo dat veel amateurproducties nu alleen voor eigen publiek worden gemaakt, elders geen afzet vinden. Ik pretendeer absoluut niet te zeggen dat ik nu echte kunstproducten met een hoofdletter K bedoel, maar misschien is het mogelijk iets meer te doen aan die verbreding van de afzet van onze producten.

Heel belangrijk bij de ondersteuning van activiteiten is dat de provincie kwaliteitseisen gaat stellen aan de amateurkunst. Zij mag vragen dat het kader een zekere scholing heeft en ze mag vragen dat de interne organisatie, bijvoorbeeld de rechtspersoonlijkheid en de arbeidsverhouding, goed geregeld zijn. Ze mag vragen dat een club twee keer per jaar exposeert en ze mag vragen dat een koor, een harmonie, fanfare of wat dan ook een keer per jaar of per twee jaar meedoet aan een concours. Ik denk dat dat heel goed aansluit bij die prestatieve ontwikkeling.

Dan tot slot de vraag: in welke vorm moet je dan dit beleid gieten? Ik denk dat je dat het beste kunt vorm geven door een steunpunt voor de amateurkunst op provinciaal niveau te creëren. Ik denk ook dat het voorlopig zaak is om dat voorlopig een heel duidelijk amateurkunst-gezicht te geven. Ik zou het zeker niet aanhaken bij regionale of andere instellingen. Het is heel belangrijk voor de amateurkunst dat men zich er in herkent. En ik denk dat de provincie er groot genoeg voor is.

Ik wil nog wel signaleren dat het dan heel belangrijk is dat er een hele goede bestuursmatige structuur voor wordt gecreëerd, een soort balance of power tussen het particulier initiatief en de overheid. Die kun je in mijn ogen maar op één manier bereiken: als er zo'n instelling komt, al dan niet aangehaakt bij een provinciale instelling, dan moet het bestuur volstrekt onafhankelijk zijn. Dat is heel belangrijk. Maar het moet dan wel zo zijn dat de amateurkunst door middel van haar provinciale koepels of andere verbanden inspraak heeft in een begeleidingscommissie, Raad van toezicht, of wat voor figuur je daar voor ook kiest.

Een tweede eigenschap van het steunpunt zie ik in het aantrekken van krachten. Dan heb je altijd een beetje de discussie over wat voor soort krachten dat dan moeten zijn, inhoudelijke mensen, uitvoerende mensen, tweedelijns mensen? Ik zie het meest in de mengvorm, waarbij ik vakinhoudelijke kennis uiteindelijk zou willen laten prevaleren.

Een derde aspect. Veel provincies kampen met het probleem van de verdeling van de budgetten. Het is een ondankbare taak om dat binnen de georganiseerde amateurkunst te doen. Ik zou de suggestie willen doen dat het steunpunt, in welke vorm dan ook, de beschikking krijgt over budgetten om activiteiten te ontplooiën. Er zijn in andere provincies goede ervaringen opgedaan met de ondankbare taak van het toewijzen van deze gelden.

Derde activiteit van de provincie: het stimuleren van de gemeenten. Ik denk dat de scholing van de individuele leden, de bekostiging van activiteiten, ook van bijvoorbeeld muziekinstrumenten, de exploitatie van de amateurvereniging en ad hoc-activiteiten, in principe op gemeentelijk niveau thuishoren.

Samenvattend wil ik nog het volgende zeggen.

In de eerste plaats zou ik willen bepleiten dat er een min of meer officiële zelfstandigheidsverklaring komt voor de amateurkunst binnen het verschijnsel cultuurparticipatie. Overigens in voldoende samenhang met alle andere sectoren.

In de tweede plaats zou ik nadrukkelijk willen pleiten voor een zakelijke, non-nonsense benadering van de relatie amateurkunst en provincies. Dat betekent in mijn ogen: uitgaan van reële en aanwijsbare grootheden en velden amateurkunstbeoefenaars. Ik denk dat hier zeker oogstrijpe velden onder handbereik liggen. Ook is het belangrijk uit te gaan van de wensen van de amateurkunst zelf. Misschien wat minder zendingsdrang vanuit de overheid.

Derde punt. De amateurkunst op provinciaal niveau moet voorlopig een duidelijk eigen positie krijgen, eigen ondersteuning, eigen budget, alles in evenwicht gebracht naar de werkvelden toe. Ik denk ook dat het voor regionalisering van die steun nog te vroeg is.

Een vierde punt. Die steun in beheersbare vorm. Dat betekent inspraak en begeleiding. En last but not least: duidelijk gericht op het prestatieve deel van de amateurkunst, gericht op ontwikkeling, kwaliteitsverhoging en spreiding van de goede amateurkunstproducten.

Dames en heren, ik heb nog wel andere visioenen. Ik heb nog wel eens een droom dat ooit de amateurkunst en de kunsteducatie in één grootheid zullen opgaan, vrijetijdskunst of zoiets. Maar ik denk ook dat we stof moeten houden voor een volgend symposium. Dus ik dank u zeer.

**DE DRIE-EENHEID VAN DE CULTUURPARTICIPATIE:
 Professionele kunst - Kunsteducatie - Amateurkunst.**

Mevrouw P.R.M. van Ballegooyen-Leo, directeur Gelders Stichting voor Kunst en Cultuur

In de afgelopen twintig jaar zijn de maatschappelijke opvattingen, en daarmee de opvattingen over kunst en cultuur, behoorlijk veranderd. Tekenend voor de veranderde opvattingen is onder meer, dat het begrip kunstzinnige vorming langzamerhand aan het verdwijnen is, en dat de kunsteducatie daarvoor in de plaats treedt. Stond eerder de vorming van een breed ontwikkelde persoonlijkheid centraal, waarbij kunstzinnige activiteiten goed van pas kwamen, nu staat de kunstbeleving centraal, die met educatie moet worden gestimuleerd. In de kunsten zelf is het niet anders gegaan: de maatschappelijk relevante kunst heeft plaats gemaakt voor de autonome vrije kunstenaar.

Eén opvatting, noem het een overtuiging, is zo elementair dat zonder deze nooit sprake zal kunnen zijn van welke vorm van kunsteducatie dan ook: de overtuiging dat over kunst te leren valt. Echter, wanneer er iets over kunst geleerd wordt valt er ook iets van kunst te leren, te genieten zo u wilt. Sterker nog, beide aspecten gaan hand in hand. Tegenwoordig heet dat in jargon 'de koppeling van receptief en actief'.

De bredere context van cultuureducatie

De huidige aandacht voor de verbanden tussen actieve kunstbeoefening door liefhebbers, kunsteducatie en scholing, en professionele kunsten - de drie-eenheid van de cultuurparticipatie - onderscheidt ons van de jaren vijftig. Toen vierde de opvatting hoogtij dat de enkelvoudige confrontatie van leerlingen met de gevestigde kunst als vanzelf meer begrip zou kweken. Daar kwam niet veel van terecht, omdat de aansluiting bij de ontwikkelingen in de toenmalige actuele cultuur werd gemist.

Langzamerhand is het besef gegroeid dat kunst en cultuur meer zijn dan repertoiretooneel of klassiek concert. Het stimuleren van het lezen van een goed boek, het vertellen, het analyseren van films, het maken van videoclips, de techniekcursus voor popmuzikanten of het opleiden van leden van de harmonie en fanfare; dit alles kan gerekend worden tot het domein van de kunsteducatie. Maar hoe de opvattingen ook mogen veranderen, de echte kunstpedagoog blijft altijd dezelfde. Voor mij was het mijn leraar tekenen en kunstgeschiedenis. Hij kon op een bevlogen en heel natuurlijke manier het verband leggen tussen vroeger en nu en beperkte zich daarbij niet tot de beeldende kunst en architectuur. Hij nam je mee naar tentoonstellingen, waar hij kon illustreren wat de inhoudelijke en technische problemen zijn waar kunstenaars voor staan en welke oplossingen ze daarvoor vinden. En als je er met tekenen met je pet naar gooide, kreeg je gewoon een vier. Iedereen zal zich dergelijke sleutelfiguren kunnen herinneren, die voor een belangrijk deel de culturele interesse richting hebben gegeven.

Toch is de afgelopen jaren steeds kritischer aangekeken tegen de mogelijkheden van wat vroeger 'de verheffing van het volk' heette. Sombere geluiden over de mislukking van de sociale en geografische culturele spreiding waren aan de orde van de dag. Deze geluiden waren voornamelijk afkomstig uit de professionele sector en gebaseerd op teruglopende bezoekersaantallen van bepaalde podiumkunstvoorstellingen.

Deze tendens lijkt nu gekeerd en gelukkig wordt steeds meer de beleidsaandacht gericht op de cultuurparticipatie in een veel bredere context.

Recente publikaties (onder ander die van P. van Beek en W. Knulst: De Kunstzinnige Burger) hebben bij beleidmakers geleid tot het inzicht dat kunst en cultuur zich niet beperken tot de gesubsidieerde, professionele circuits. Daarnaast (sommigen zeggen liever daaronder) bevindt zich een heel scala aan culturele activiteiten, dat aan de aandacht is ontsnapt, ofwel verborgen bleef onder de hoofdstukken sociaal-culturele activiteiten, welzijnswerk of jeugdbeleid. Knulst heeft duidelijk het positieve verband aangetoond tussen de kunstbeoefening door amateurs en het bezoeken van culturele evenementen. Van nog meer belang is dat hij aannemelijk heeft kunnen maken dat amateurs, die door scholing en oefening hun vaardigheden ontwikkelen, tegelijkertijd hun kundigheid en onderscheidingsvermogen als toeschouwer of toehoorder verder lijken te ontwikkelen.

De toenemende aandacht in het overheidsbeleid voor de samenhang tussen de amateurkunst, de kunsteducatie en de professionele kunsten is hiermee voor een deel te verklaren. Deze samenhang moet leiden tot een grotere cultuurparticipatie, waarin de kunsteducatie als het ware de scharnier vormt tussen het publiek, in het bijzonder de amateur, en de professionele kunsten. In de kunsteducatie komen professional en liefhebber bij elkaar. Letterlijk, omdat het onderwijs, de centra voor kunstzinnige vorming, de opleidingen voor amateurs, het alle moeten hebben van degenen die professioneel in de kunsten zijn opgeleid. Maar ook als onvermijdelijk, want vanuit de kunsten gezien mag het publiek dan weliswaar niet het essentiële doel zijn, het is wel het middel om te verspreiden wat de kunstenaar te zeggen heeft.

Ik waarschuw voor de tendens om het begrip kunsteducatie te verengen tot louter een middel om de bezoekersaantallen van de grote podia en musea te verhogen. De kunsteducatie zou daarmee de loopjongen van de gevestigde kunstbedrijven worden, hetgeen herinneringen oproept aan de jaren vijftig. Kunsteducatie dient zich primair te richten op de verhoging van de kwaliteit van de kunstbeleving in al zijn facetten. En die kunstbeleving is in zowel het professionele als in het amateurcircuit te vinden. Kunsteducatie zou kunnen leiden tot hogere bezoekersaantallen, maar evenzeer tot het spelen van nieuw en uitdagend repertoire in het amateurtoneel.

Cultuureducatie op provinciaal beleidsniveau

Wat betekent dit nu voor het provinciaal beleidsniveau? Noord-Holland heeft in zijn strategienota 'De meerwaarde van de Provincie' de cultuurparticipatie als een kerntaak van het provinciaal beleid aangemerkt. Dat is verheugend, maar tegelijkertijd een open deur. Want iedere overheid, die kunst en cultuur serieus neemt, heeft een taak op dit terrein. In de strategienota wordt de relatie met het landelijk en lokaal beleid nauwelijks toegelicht. Pijnlijk is het om te lezen dat de produktie en distributie van professionele kunsten niet tot de kerntaken zouden behoren. En dat terwijl Noord-Holland op dit terrein, een reputatie heeft te verliezen.

Uit de bijlage bij de nota valt op te maken dat de distributie en spreiding onder gewestelijke verantwoordelijkheid dienen te worden gebracht. De kunstproduktie zou als tijdelijke stimuleringsstaak moeten worden gezien en op termijn ook moeten worden ondergebracht bij het verlengd lokaal bestuur. Vergis ik mij nu? Ik hoop het, want anders zou dit het begin kunnen betekenen van de uitholling van een integraal cultuurbeleid in Noord-Holland. De provinciale schaal is bij uitstek geschikt om samenhang zichtbaar te maken: door de kwalitatieve ondersteuning van het onderwijs en de amateurs op plaatselijk en regionaal niveau en tegelijkertijd door het instandhouden en stimuleren van professionele voorzieningen en produkties.

Het valt immers niet te verwachten dat gemeenten of samenwerkende gemeenten, veel prioriteit zullen geven aan substantiële subsidiëring van gezelschappen of ad hoc-producties, laat staan de spreiding daarvan. Dat past niet bij hun schaal. Gemeenten concentreren zich op de accommodaties. De programmeringsbudgetten van die accommodaties, we hoorden het vandaag al eerder, vormen vaak een knelpunt.

De jeugdtheatergezelschappen Wederzijds, de Branding, en 't Muztheater bijvoorbeeld, passen bij de provinciale schaal en zijn van groot belang voor de kunsteducatie en de cultuurparticipatie van jongeren.

Het wordt nu tijd om te kijken naar de kunsteducatie in de provinciale praktijk van alledag. Want aan ons als inleiders is gevraagd in te gaan op de vraag of accentverschuivingen nodig zijn om kunsteducatie, als instrument voor cultuurparticipatie, op een meer effectieve wijze te stimuleren. Bij de bestudering van de stukken, waaronder de begroting, ben ik onder de indruk geraakt van de bereidheid van Noord-Holland om verhoudingsgewijs grote bedragen te reserveren voor de kunsteducatie. Wat opvalt is de grote hoeveelheid en diversiteit van de begrotingsposten (meer dan 25).

Ik kan mij voorstellen dat deze versnippering van geld over een groot aantal organisaties en ad hoc-initiatieven het minder gemakkelijk maakt om nieuw en samenhangend beleid te voeren. De huidige discussie over de verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming in deze provincie geeft hier blijk van. Noord-Holland is daarmee geen uitzondering. In nagenoeg alle provincies speelt of speelde de reorganisatie van de culturele steunfuncties, veelal in relatie met de functies van de Culturele Raden. Bij de gekozen oplossingen is een duidelijke teneur waar te nemen: Concentratie van verwante kunsteducatieve activiteiten in een beperkt aantal zelfstandige, gesubsidieerde instellingen.

De manier waarop de provincies aan deze concentratie en verzelfstandiging vormgegeven is verschillend. Deze wordt bepaald door de historische en culturele context, de beschikbare budgetten en soms de door te voeren bezuinigingen.

Gelderse steunfunctie Kunstzinnige Vorming

Ik wil u schetsen hoe in de provincie Gelderland dit proces is verlopen en zich nog steeds ontwikkelt. Niet om u een blauwdruk voor te leggen, maar om bij te dragen aan de gedachtenvorming. In Gelderland is de steunfunctie kunstzinnige vorming voor het onderwijs regionaal georganiseerd. Op provinciaal niveau is een nieuwe instelling tot stand gekomen waarin onder meer de ondersteuning van de amateurkunst is ondergebracht. In zes regio's zijn steunpunten actief, die zich richten op zowel de begeleiding van leerkrachten als op de uitvoering van projecten en de bemiddeling van kunstproducties voor met name het onderwijs. Gezien de discussie in Noord-Holland over het proefproject 'Tussen School en Kind' en de verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming, zijn voor u twee elementen interessant: de bemiddeling voor het onderwijs en de verhouding met de creativiteitscentra en muziekscholen.

In vijf van de zes regio's in Gelderland zijn zelfstandige steunfunctie-instellingen tot stand gekomen. In één regio is een combinatie gemaakt met een creativiteitscentrum. Halverwege de jaren tachtig heeft de provincie een aantal voorwaarden gesteld aan de vormgeving van de steunpunten. De belangrijkste waren, dat alle consulenten, ongeacht hun vakdiscipline, vanuit één centraal punt en één regie, in de regio zouden werken en dat daarvoor een genormeerd budget beschikbaar zou zijn. Hiermee is intussen bereikt dat het onderwijs met één adres te maken heeft gekregen, waar alle kunsteducatieve activiteiten vanuit een samenhangende visie worden ontwikkeld en uitgevoerd.

De provincie liet bij de toenmalige herstructurering, een lichte voorkeur blijken voor de koppeling aan een muziekschool of een creativiteitscentrum, vanwege de inhoudelijke afstemming en de te verwachten grotere effectiviteit. De verdere invulling van de structuur werd overgelaten aan de instellingen in de regio's. Helaas is die koppeling slechts in één regio tot stand gebracht, omdat de muziekscholen en creativiteitscentra onvoldoende in staat bleken te zijn hun directe belangen opzij te zetten.

Na een turbulente periode van herstructurering is een goed functionerende en bloeiende steunfunctie voor het onderwijs tot stand gekomen. De aanspreekbaarheid en herkenbaarheid in de regio zijn de grote winst gebleken van deze structuur. Hierover valt meer te lezen in het onderzoek naar de steunfunctie kunstzinnige vorming in de provincie Gelderland van het Centrum voor Onderwijs-onderzoek van de Universiteit van Amsterdam uit 1992. Het onderzoek besluit met een aantal overwegingen, die betrekking hebben op de te volgen inhoudelijke koers en op de verdere verbetering van de organisatorische structuur. Gedeputeerde Staten hebben daarop een voorstel gedaan. Hierin wordt geconcludeerd dat de verwachtingen inzake efficiëntie maar ten dele zijn gerealiseerd. Met zes autonome steunpunten gaat relatief veel tijd zitten in het management (eigen loonadministratie, automatiseringstraject en P.R.-beleid) en onderling overleg. Een eerlijke en gelijkmatige spreiding van dienstverlening over de regio's komt nauwelijks tot stand. Ook inhoudelijk zou een aantal elementen van de steunfunctie effectiever kunnen zijn met een breder organisatorisch draagvlak. Te denken valt aan de projectenontwikkeling en aan onderdelen van de bemiddeling.

Er wordt nu van de steunpunten verwacht, dat zij hun bestaande samenwerking zullen intensiveren en op een aantal onderdelen een gezamenlijke aanpak gaan realiseren. Vanaf 1994 moet met een gezamenlijk geïntegreerd werkplan en jaarverslag worden werken. In het werkplan moeten alle activiteiten worden beschreven, onderverdeeld in de drie kernfuncties begeleiding, projectrealisatie en bemiddeling. Van deze activiteiten zal moeten worden aangegeven in welke regio's zij worden uitgevoerd en met welke tijdsinvestering. Toetsing zal plaatsvinden op spreiding, doelgroepen en kernfuncties, voor welke drie normen ontwikkeld zijn.

Bemiddelingsaanbod

Eén van de taken van de steunpunten, die wellicht efficiënter gezamenlijk zou kunnen gebeuren, is de selectie en het voorbereiden van het bemiddelingsaanbod voor het onderwijs. In tegenstelling tot Noord-Holland is Gelderland terughoudender met het verstrekken van subsidies in tekorten van voorstellingen. De provincie stelt zich op het standpunt dat programmering en uitkoop primair taken zijn van de gemeenten. De provinciale subsidies in uitkoopsommen beperken zich dan ook tot deelterreinen en zijn in het algemeen tijdelijk van aard. Spreiding van nog weinig ingevoerd repertoire is de belangrijkste doelstelling.

In dit kader hebben de steunpunten van 1986 tot 1990 de beschikking gekregen over in totaal 75.000 gulden per jaar. Met premies werden gemeenten, waar nog geen bemiddelingsbudget voor het onderwijs aanwezig was, over de streep getrokken. Dit heeft boven verwachting gewerkt. Voordat de regeling van kracht werd, was van oudsher in een zeer beperkt aantal grote gemeenten een bemiddelingsbudget voor het onderwijs beschikbaar. Nu wordt voor bijna 50% van alle basisscholen in Gelderland een bemiddelingsaanbod verzorgd, waarvan de directe kosten volledig worden gedragen door ook kleinere gemeenten en de scholen zelf.

Stichting voor Kunst en Cultuur

In vogelvlucht hebben we nu de kunsteducatie op regionaal niveau gezien. Op provinciaal niveau is er ook het nodige gebeurd met de totstandkoming van een nieuwe stichting voor Kunst en Cultuur. De bestaande steunfuncties voor de amateurkunst, namelijk de popmuziek, de amateurmuziek in verenigingsverband en het amateurtoneel zijn hierin opgegaan. Ook de taken van de voormalige Culturele Raad op het gebied van de professionele kunsten en de amateurdans zijn een onderdeel geworden. Daarnaast is de ondersteuning kunstzinnige vorming ondergebracht bij het instituut. Deze omvat de deskundigheidsbevordering en innovatie bij de creativiteitscentra, muziekscholen en steunpunten kunstzinnige vorming. Het uitvoeren van bijzondere projecten op bovenlokaal en provinciaal niveau behoort tevens tot de taken.

Dit alles betekent dat kunsteducatieve ondersteuning én het stimuleren van de professionele kunsten onder één regie zijn gebracht. De adviestaak van de voormalige Culturele Raad is al enige tijd geleden beëindigd. In de inhoudelijke advisering over toe te kennen ad hoc subsidies voorziet het provinciaal bestuur zelf door middel van onafhankelijke commissies.

Wat kan de cultuurparticipatie als drie-eenheid in dit nieuwe instituut nu in de praktijk gaan betekenen? Neem bijvoorbeeld de muziekscholen. Deze zouden een veel pregnantere rol kunnen spelen op het gebied van de popeducatie, scholing van leden van amateurmuziekverenigingen of het interesseren van leerlingen voor actuele muzieksoorten. In de Stichting voor Kunst en Cultuur zijn alle elementen aanwezig om hierbij behulpzaam te zijn: ondersteuningscapaciteit voor popmuziek, amateurmuziek en instellingen kunstzinnige vorming én het beheer over de afnamesubsidieregeling voor nieuwe muziek, jazz en pop. Hierdoor wordt het mogelijk om vanuit één visie projecten te ontwikkelen. Waar eerder consultants op overwegend eenmansposten moesten opereren, is nu een breder draagvlak ontstaan voor een samenhangende en stimulerende aanpak.

Ik wil afsluiten met twee stellingen voor de middagsessie:

- * De kunsteducatie is in zijn essentie kleinschalig van aard en treedt niet spectaculair naar buiten. De tegenwoordige roep om te scoren leidt er toe dat de kunsteducatie zich gaat concentreren op topamateurs en glamourprojecten.
- * De traditionele organisatievorm van de kunsteducatie is te kleinschalig om het hoofd te bieden aan de roep om meer efficiëntie, meer herkenbaarheid en meer vernieuwing.

FORUMDISCUSSIE

FORUMDISCUSSIE

Tijdens de forumdiscussie komen drie onderwerpen aan de orde: kunstdistributie/kunstafname, amateurkunst en cultuureducatie. Elk onderwerp begint met een statement, waar een van de statenleden als eerste op zal reageren. Daarna kan ook vanuit de zaal gereageerd worden.

De discussie wordt geleid door mevrouw C. Habbema, directeur Stadsschouwburg Amsterdam. De deelnemers zijn:

J. Fokkinga, directeur schouwburg De Kampanje Den Helder
 ir. P.N. Knook, directeur museum Waterland Purmerend
 R. Haverkamp, interim manager Haarlemse Jazzclub
 J.A. van Dijk, provinciaal toneeladviseur Noordhollands Centrum voor Amateurtoneel
 mevrouw mr. E.H. Beijlsmit, zakelijk leider theatergroep Wederzijds

en de statenleden:

M. Ernsting (Groen Links)
 J.P. van der Hiele (D66)
 drs. W. Mensink (PvdA)
 A. van Noord (CDA)
 mevrouw drs. M.J. Sanders-ten Holte (VVD)

A. Kunstdistributie/kunstafname

Statement 1

J. Fokkinga (De Kampanje): De provincie Noord-Holland kent twee subsidie-mogelijkheden voor de spreiding van voorstellingen naar regionale locaties. De eerste is de regeling van het Theaterkrediet, voornamelijk een ondersteuning om op scholen en plaatselijke locaties voorstellingen mogelijk te maken en - voor grotere schouwburgen - om de meer risicovolle produkties te kunnen programmeren. De tweede is wat ik in de praktijk maar noem de TNN-regeling (Theater Netwerk Nederland). Dat betreft een aanbod van voorstellingen, geselecteerd door een aantal programmeurs uit het - oorspronkelijk zogeheten - Shaffy-circuit. De achterliggende gedachte is dat die voorstellingen een bredere stimulering verdienen, omdat ze bijdragen aan het verspreiden van een bepaalde vorm van vernieuwende podiumkunsten buiten de randstad.

Mijn statement is: beide regelingen hebben hun nut gehad, maar ook hun tijd gehad. Het nut is geweest dat - naast het stimuleren van voorstellingen op scholen - op plaatsen waar nauwelijks mogelijkheden waren toch voorstellingen werden gespeeld die daar anders niet waren gekomen. Voor diverse kleinere accommodaties was dat de enige mogelijkheid; voor grotere theaters en schouwburgen was dat een aanzet tot en ondersteuning van een meer risicovolle programmering, voornamelijk bij de regionale schouwburgen. Wat betreft het theaterkrediet is gebleken dat er al werkend een schifting tot stand is gekomen naar een redelijk aantal actieve kleinere centra en schouwburgen in de regio met een beperkt budget. Het TNN-aanbod heeft in de loop der tijd steeds meer een bevoogdend karakter gekregen. De praktijk is namelijk dat de selectieraad, bestaande uit randstedelingen, bepaalt wat wel en wat niet geschikt is om in Den Helder of Huizen bijvoorbeeld een uitbreiding te vormen van het bestaand aanbod, zodat er grenzen worden verlegd.

Het attenderen en signaleren van ontwikkelingen bij de TNN-organisatie was nuttig, maar een koppeling aan een subsidieregeling - alleen voor die voorstellingen waar de selectieraad zijn goedkeuring aan gegeven heeft (goedgekeurd door de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen) - is niet meer van deze tijd. Daar komt bij dat vele kleine theaters, en zeker ook de regioschouwburgen inmiddels een goede organisatie rond programmering, publieksopbouw en publiciteit hebben opgebouwd. Vanuit die redelijk regionaal gespreide punten is heel goed - en eigenlijk ook het beste - te bepalen welke kwalitatief goede voorstellingen met een provinciale ondersteuning het beste aansluiten bij een publieksopbouw, waarbij wordt getracht weer een stap verder te komen.

Een eenduidige regeling van de provincie, wellicht ondersteund door een signalerende en adviserende instelling als TNN, maar met een eigen subsidieregeling losgekoppeld van TNN, zou de provinciale taak van ondersteuning mijns inziens goed tot zijn recht doen komen. Daar tegenover dienen dan algemene eisen gesteld te worden aan subsidieontvangelende organisaties betreffende de opbouw van hun organisatie, de publieksopbouw en het programmabeleid. Op deze manier wordt versnippering voorkomen, omdat een aantal regionale theaters en culturele centra een goed aanbod waarmaakt. Het accent van de regeling komt te liggen bij de afnemer, die het beste weet waar, hoe en waarmee zijn publiek verder kan worden uitgebouwd. Dat is in mijn optiek efficiënter dan een algemene regeling zoals het theaterkrediet, die langzamerhand tot steeds meer versnippering leidt.

C. Habbema: Kort samengevat: minder versnippering, meer concentratie op een aantal podia met een kwaliteitsprogrammering. Ik zit op mijn tong te bijten, want hoe bepaal je van tevoren de kwaliteit in het theater. Hoe staat de politiek hier tegenover?

W. Mensink (PvdA): In het kader van de vraagstelling cultuurparticipatie als kerntaak - en dan reageer ik in eerste instantie op vanmorgen - moeten we ons afvragen wat beogen we?. Als ik naar de deelnemerslijst kijk heb ik het gevoel dat hier een hoop mensen zitten, die zich willen bemoeien met participatie, maar noch de kunstenaars, noch de kunstafnemers zijn hier in grote getale aanwezig. Wellicht zegt dat wat. Als participatie deelname betreft - en ik denk dat de juiste vertaling is en ook de kern van de legitimatie van overheidsbemoeienis - wil ik de vraag benaderen in de sfeer van dat doel en dat is voor mij: de spreiding van die deelname. En dan met name deelname in actieve kunstbeleving.

En als ik dan nog een opmerking vooraf mag maken, nu naar aanleiding van de inleiding van de heer Smithuijsen met het wegvloeien van de hoog-laag tegenstellingen als doelstelling: als ik hier om mij heen kijk, is het tenminste de kanttekening waard dat deze zaal, die praat over cultuur, geen enkele kleur heeft. Letterlijk niet. De enige keer dat over andere culturen in onze samenleving is gesproken, was vanmorgen in het kader van de popmuziek. Dat heeft ook iets te maken met cultuurparticipatie en cultuurspreiding en ik betreur in hoge mate dat dit accent hier niet aan de orde geweest is.

Als we naar vormen van participatie en spreiding gaan kijken dan kom ik op het terrein van kwaliteitsinstandhouding, op het terrein van cultuureducatie en op het terrein van amateuristische kunstbeoefening, naar mijn mening uitdrukkelijk in die volgorde onderwerp van overheidsbeleid. Maar dan moet dat beleid open staan voor de ontwikkelingen die wij in onze samenleving zien en zich ook richten op die ontwikkelingen.

Als volgend element wil ik er bij betrekken dat we inderdaad versnippering moeten voorkomen, want versnipperen gebeurt vanuit gevestigde belangen en gevestigde doelstellingen. Ik denk dat - als de provincie zich op zijn kerntaken beraadt - we heel zorgvuldig moeten stilstaan bij de vraag: blijven wij in de bestaande treinen doorgaan of willen we de cultuurparticipatie in de zin van spreiding van deelname - en met name actieve deelname - bevorderen?

Daar hoort bij dat je je afvraagt of de huidige vormen - zelfs de huidige onderwerpen - in ons cultuurbeleid in de komende jaren blijven of dat zaken naar lokale overheden moeten worden overgeheveld. Ik kan me voorstellen dat je met het oog op kwaliteitsinstandhouding en kwaliteitsbevordering tot de concentratie overgaat en je dan richt op regionale steunpunten. De hele teneur van het overheidsbeleid is om participatievormen met de democratie in verbinding te brengen.

Tenslotte denk ik dat we ook eens moeten kijken of het spreiden over zo vele cultuurvormen - van ondersteuning van educatie tot het één keer per jaar een opdracht geven voor het creëren van een literair werk - wel de juiste invulling is van de provinciale mogelijkheden.

Het antwoord is dus dat concentratie op regiopodia tegen deze achtergrond wellicht een kwaliteitsverbetering inhoudt, die effecten kan hebben in de sfeer van de educatie en amateurkunst. En daar wil ik dan niet een eindoordeel mee impliceren, want ik denk dat we daar onderling nog over moeten discussiëren

C. Habbema: Ik ben heel blij dat u het woord cultuurparticipatie in zijn letterlijke vorm neemt: je neemt er aan deel, dus ook de amateurs nemen er aan deel en niet alleen de afnemer, die in de zaal zit en ervan geniet. Alleen de praktische vraag was: laten wij de stromen zo doorvloeien als tot nu toe? Wat is de functie van de provincie? Het wonderoliemiddel? Het glijmiddel van vandaag de dag?

Willen wij nou die concentratie naar die podia? Willen we de distributeurs de kans geven? Willen we een voorselectie maken? Schakelen we er een orgaan tussen dat een keus maakt voor de latere afnemers? Of zeggen we: die schouwburgdirecteuren en programmeurs zitten er de hele dag tussenin, die hebben een veel directere band met het publiek, dus die moeten verantwoordelijk zijn. Dit is natuurlijk een vraagstelling die ook op rijksniveau speelt. Blijf je het maken van produkties almaar stimuleren of zorg je ook eens dat het publiek daaraan deel kan nemen? Hoe doe je dat dan het beste?

M.J. Sanders-ten Holte: Naar mijn gevoel is het woord versnippering een gevaarlijke term. Aan de ene kant is het goed dat we op dit moment bekijken wat we op provinciaal niveau het beste moeten doen. Aan de andere kant betekent dat niet dat in een gebied als de kunst- en cultuurparticipatie versnippering een fout uitgangspunt zou zijn. Het is zo'n groot en gevarieerd gebied dat je voor versnippering niet te bang moet zijn. Geef voor cultuur en cultuurparticipatie een bepaalde lijn in je beleid aan, maar laat daarbinnen erg veel mogelijk.

W. Mensink: Maar je moet je wel steeds afvragen of het doel dat je voor ogen hebt wordt bereikt door van alles een heel klein beetje te doen of door je op een aantal punten te concentreren.

M.J. Sanders: Als ik terugga naar de vraag, minder versnippering en meer concentratie op een aantal podia, denk ik dat je daarmee aan een aantal zaken voorbij gaat die je als provincie ook zou willen stimuleren.

Er blijven altijd kunstuitingen - en dat kun je heel breed zien, ook bij de publieksgerichte podiakunsten - tussen wal en schip vallen waar geen koopkrachtige vraag naar is en die je op die manier via de provincie zou kunnen stimuleren. Ik denk dat TNN daar heel goed werk in heeft gedaan. Het is belangrijk dat in stand te houden en daarmee door te gaan. Dat leidt niet noodzakelijkerwijs tot versnippering of tot bevoogding. Een kernpodium houdt eigenlijk hetzelfde in. De bevoogding krijg je ook daar, je krijgt een zekere voorselectie.

M. Ernsting: Ik zou zelfs de stelling willen verdedigen dat er een heleboel cultuuruitingen zijn waar eigenlijk geen overheid aan te pas komt. God zij dank is de vitaliteit daarvan heel groot. De vraag, die je dus moet stellen naar de provinciale overheid toe in het kader van dat hele gedoe rond kerntaken, is wat die specifieke verantwoordelijkheid dan is? Wat is de taak die je wilt uitoefenen? Als dan het begrip cultuurparticipatie valt dan denk ik: goed, gaan we naar de deelname kijken en vooral wat je via die deelname bereikt. Want volgens mij is dat waar het om draait. Dat heeft met beleving en met kwaliteit te maken. Het gaat dan om de vraag: hoe kun je een zodanige kwaliteit bieden dat degenen die deelnemen er zelf een idee aan ontlene hoe ze met hun eigen mogelijkheden verder dingen op cultureel gebied kunnen ondernemen. Die uitstraling vind ik belangrijk.

In dat kader kan ik me dus heel goed voorstellen dat je een pleidooi voert - trouwens dat is de hele ochtend de rode draad geweest - voor concentratie op regionale centra. Dat geldt niet alleen op het terrein van professionele producties. Ik beluister het ook in het verhaal over de amateurkunst en ik beluister het al een tijd in de kunstzinnige vorming. Dan zeg ik: ga daar op door, maar weet dan wel dat je een keus maakt die consequenties heeft. Want dan moet je ook de deelname bevorderen aan hogere kwalitatieve producten, die ergens centraal in de regio, neem Den Helder, te beleven vallen in accommodaties die voldoen aan een aantal eisen. Het criterium moet dus zijn: zo geïnspireerd raken dat je vervolgens, zonder naar de provincie te lopen, op plaatselijk niveau een aantal dingen kunt gaan doen. Die uitstraling moet het hebben.

De volgende vraag is dan: wie bepaalt dat? Programmeurs? Op zichzelf vind ik dat best. Maar er is natuurlijk wel een moment, waarop de programmeurs tegen hun eigen onkunde of falen kunnen aanlopen. En mij lijkt dat zoiets dan blijkt uit het publieksbereik. En ik vind dat diegene die subsidieert daar dan best naar mag kijken.

C. Habbema: Diegene die het subsidieert maakt de keus en niet degene die het afneemt.

M. Ernsting: Nee, degenen die zo'n centrum exploiteren, die daar de programmering van doen.

C. Habbema: Want die hebben doorgeleerd voor kunst?

M. Ernsting: Dat weet ik niet.

J. Fokkinga: Sommigen hebben doorgeleerd voor kunst. Ik probeerde het net misschien te kort aan te geven. Er is toch wel wat veranderd, met name in de streekschouwburgen. Vroeger was het inderdaad vaak zo dat er een directeur zat die een stapel papier zag langs komen. Die dacht dan: ach, dit is wel aardig, laat ik dit maar eens doen.

Maar er is wel degelijk een grotere, een meer geïntegreerde manier van beleid ontstaan, waarbij de vraag wordt gesteld: wat wil ons publiek, wat kunnen wij ons publiek voorzetten, wat zijn de resultaten, hoe kunnen wij een verdere publieksopbouw begeleiden met allerlei cursussen, activiteiten, enz? Dat is toch wel een verandering.

Ik heb zelf die ontwikkeling van wat vroeger het Shaffy-circuit was meegemaakt. Toen was het inderdaad van we doen maar wat, we proberen maar wat. Maar ik denk dat dat minder geworden is. Er is regionaal, op allerlei plekken in het land, een heleboel kennis en ervaring, waarmee bepaald kan worden: dit is op dit moment goed voor ons publiek en hiermee gaan we met ons publiek, met onze voorstellingsopbouw en met onze plaats in de samenleving, weer een stukje verder. Mijn stelling is: zoiets moet je niet op provinciaal niveau bepalen. Daar kunnen goede adviezen vandaan komen, maar daar moet niet worden bepaald: als je die voorstelling niet neemt, krijg je geen subsidie; als je die voorstelling wel neemt, krijg je wel subsidie.

C. Habbema: Wil iemand vanuit de zaal hierop al reageren?

Wietske van der Ree, zakelijk leider Danstheater Arena: Waar de heer Fokkinga aan voorbij gaat is dat het bij Theater Netwerk niet alleen om de provincie Noord-Holland gaat. Ik zou er niet aan moeten denken dat ik in elke provincie, waar een schouwburg ons wil hebben, elke keer naar subsidie moet zoeken, omdat de schouwburg het geld niet heeft om ons te betalen.

J. Fokkinga: Dat klopt, maar ik heb me - zoals ik in het begin zei - beperkt tot de werking in Noord-Holland.

Mw. van der Ree: U moet er ook rekening mee houden dat het beleid, dat u voorstaat, tot gevolg zou hebben dat de groep, die u naar uw eigen schouwburg wil halen, niet meer kan blijven bestaan. U weet kennelijk niet hoe de financiële structuur voor de meeste groepen in elkaar zit. Wij zijn in veel gevallen afhankelijk van ad hoc-subsidies en van subsidies zoals die door Theaternetwerk gegeven worden.

J. Fokkinga: Ik bepleit ook helemaal niet dat voor uw groep de subsidie wegvalt als u ergens Noord-Holland optreedt. Ik zeg alleen: het punt waar dat bepaald wordt, moet niet een provinciale stichting zijn die landelijk werkt, maar het moet een programmerings- en publieksopbouwpunt zijn, waar die voorstelling terecht kan komen.

C. Habbema: Ik begrijp dat de bedoeling van de heer Fokkinga is dat u het niet zal merken.

J. Fokkinga: Inderdaad.

Mw. van der Ree: Ja maar dat geloof ik dus niet. Voor een groep is het al zo ondoorzichtig hoe die hele structuur werkt. Die is in elke provincie weer op een andere manier georganiseerd. Ik geloof er niets van dat je er als groep niks van zou merken als er weer wat veranderd wordt.

C. Habbema: Fokkinga bedoelt dat het dan de verantwoordelijkheid is van de distributeur, de programmeur, om dat geld te innen en niet van de ploeg die daar optreedt. U gelooft dat niet?

Mw. van der Ree: Nee

J. Fokkinga: Dan gelooft u ook niet in provinciaal stimuleringsbeleid.

M. Ernsting: Maar je kunt toch niet volhouden dat het nooit merkbaar is voor de betreffende groep. Want de beslissing om op een gegeven moment bepaalde produkties mogelijk te maken en dus ook vervolgens her en der uit te zetten, die komt gewoon ergens anders te liggen in die benadering. Ik zeg niet dat ik daar tegen ben, maar ik vind wel dat je moet zeggen: als je die weg op gaat, dan zit daar een aantal consequenties aan vast. Ook voor het functioneren van gezelschappen.

J. Fokkinga: Ik geloof dus in een adviserende en stimulerende functie van Theater Netwerk, maar niet in koppeling van geselecteerd aanbod en subsidie.

M. Ernsting: Dat heeft dan toch gevolgen. Dan moet Arena dus actiever de markt op.

J. Fokkinga: Dat zou dan zeker een consequentie zijn, maar dat gebeurt nu ook.

Mw. Van der Ree: Pardon, dat heeft niets met 'actief op de markt zijn' te maken. We zijn het hele jaar uitverkocht. Het heeft alleen met geld te maken. We hebben geen enkel probleem om onze voorstellingen te verkopen. Wij moeten daar geld voor krijgen, want anders kan onze groep niet bestaan. Op het moment dat de hele subsidiestructuur aan de kant van de groepen anders in elkaar zou zitten - als elke groep die zich maar aan zou melden één miljoen gulden per jaar zou krijgen - dan zou er geen enkel probleem zijn. Dan zouden we die subsidie niet hoeven te hebben. Maar dat is niet zo.

C. Habbema: Is TNN nog in de zaal?

M. Berendse (TNN): Wat mij opvalt is dat er eigenlijk twee discussies door elkaar lopen. Aan de ene kant wordt er gepraat over concentreren of versnipperen. Dat is een heel andere vraag dan: hoe selecteer je aanbod en hoe breng je dat vervolgens in distributie? Volgens mij is dat de vraag: ga je duwen of ga je trekken? Ik denk dat het minste wat je moet doen als je relatief weinig middelen te besteden hebt, is ervoor te zorgen dat kunst waar je voor staat op een goede manier gepresenteerd kan worden - op een aantal geconcentreerde plekken.

C. Habbema: Doet u dat presenteren of de programmeur?

M. Berendse: Allereerst gaat het wat mij betreft om concentreren op een aantal speelplekken. In tweede instantie is het ook belangrijk dat zaken op meerdere plekken terecht komen. De vraag 'wie selecteert?' hangt heel erg samen met de kwaliteit, de professionaliteit en de bezetting van zo'n podium. Is dat in staat het volledige aanbod te volgen en te selecteren? Ik denk dat regionale centra, belangrijke podia, zelf goed in staat zijn om hun programmering te bepalen. Dat is ook de reden waarom TNN heeft gezegd: voor een dergelijk geconcentreerd aantal podia willen wij niet meer functioneren als de individuele beoordelaar van iedere voorstelling die daar komt te staan. We willen één keer in de zoveel tijd, een beetje parallel met de manier waarop het podiumplan van de SPN functioneert, bij dat geselecteerd aantal podia de verantwoordelijk primair bij de programmeur laten.

Daarnaast zijn er podia die ook voor een deel dat aanbod moeten kunnen laten zien. Met name podia die een fors publieksbereik kunnen genereren.

Ik wijs op een aantal kleinschalige plekken hier in de provincie Noord-Holland, bijvoorbeeld het theater in Heemskerk; een belangrijke plek waar voor ons aanbod een enorm publieksbereik wordt gerealiseerd. Dat soort theaters vallen nadrukkelijk terug op onze deskundigheid, omdat ze niet alles van A tot Z nog eens zelf willen beoordelen. Wat mij betreft hangt dat weer samen met de keuze tussen een regionale of meer lokale functie.

J. Fokkinga: Dan zou ik graag willen weten op grond van welke inventarisatie de selectie van die podia wordt toepast. Dat is voor mij niet helder.

C. Habbema: Willekeur.

J. Fokkinga: U noemt het zo. Ik weet wel namen van regionale podia, maar ik denk dat je een selectie alleen kunt maken als je een volledig beeld hebt, niet gebaseerd op toevalligheden.

M. Berendse: Volledigheid nastreven zou ijdel zijn, maar ik denk dat we een heel eind komen met het aantal podia waar we nu mee bezig zijn. In ieder geval durf ik te zeggen dat tot nu toe geen ander of beter of vollediger systeem is ontwikkeld dan wij die hebben van ruim 200 plekken in Nederland.

J. Fokkinga: Ik zoek toch naar meer objectieve criteria.

M. Berendse: Als u ze kunt vinden, mag u ze bij ons inbrengen.

C. Habbema: Laten we deze discussie wegvoeren van het theater, want dat is maar een specifiek onderdeel. Er is ook een andere vorm van kunstafname en daarvoor zou ik de heer Knook het woord geven.

Statement 2

P.N. Knook (museum Waterland): Ik zal het hebben over de beeldende kunst. Het provinciaal beleid op het gebied van de beeldende kunsten is de afgelopen jaren aan betekenis toegenomen. In het recent verschenen beleidsplan wordt terecht gekozen voor een te voeren kunstbeleid. Dat beleid kan heel goed in de regio worden gerealiseerd. Behalve in het noorden van de provincie is in elke regio een tentoonstellingsorganisatie of een museum met een continu aanbod van tentoonstellingen aanwezig. In alle regio's is een kunstuitleen. Beleidsmatig moet de voorkeur worden gegeven aan een gecombineerd aanbod vanuit één organisatie. Tentoonstellingsbezoekers worden zo geconfronteerd met de mogelijkheid van kunstuitleen en kunstuitleendeelnemers kunnen kennis nemen van de ontwikkelingen in de beeldende kunst, voorzover die niet inpasbaar zijn in de uitleencollectie. Een efficiënter en effectiever inzet van de schaarse middelen. Het beleid zoals dat gevoerd wordt in het museum Waterland in Purmerend kan als voorbeeld worden gezien. Het publiek heeft daar de keuze uit een gelijktijdig aanbod van drie verschillende tentoonstellingen, de kunstuitleen en de museumwinkel. Regelmatig zijn er tentoonstellingen voor het onderwijs en vanuit de kunstuitleen wordt een uitleen-scholenproject georganiseerd, waaraan een groot aantal Purmerendse en Waterlandse scholen deelneemt. Zoveel belangstelling de provincie toont in haar beleid voor de kunstuitleen, zo weinig belangstelling is er voor de tentoonstellingen. En dan doel ik hier niet op manifestaties, waar kunst zich op een haast kermisachtige wijze moet presenteren.

Te weinig belangstelling is er voor een gewone reeks van goede solotentoonstellingen gericht op het Noordhollandse publiek. De continuïteit van dit tentoonstellingsaanbod staat momenteel onder zeer grote druk. De provincie hecht belang aan de organisaties in de regio's, maar vertaalt dat onvoldoende in financiële steun.

C. Habbema: Wie wil daarop reageren?

M.J. Sanders-ten Holte (VVD): Met enige aarzeling, want ik weet dat het beleid dat gevoerd wordt in museum Waterland een goed beleid is, maar dat is natuurlijk wat anders dan dat het een soort blauwdruk moet worden voor de hele provincie. Daar zou ik geen voorstander van zijn.

Ik denk dat je terug moet gaan naar de vraag: welke middelen heb je om de participatie voor beeldende kunst te stimuleren? Dat is natuurlijk het maken van presentaties en tentoonstellingen en dat is ook de kunstuitleen. De combinatie vind ik niet altijd een even gelukkige. Ik denk dat een kunstuitlener een eigen beleid voert en voor een heel eigen publiek werkt. Het doel van een kunstuitleen is aanvankelijk geweest om sterk drempelverlagend te werken. Dat is een hele goede functie geweest, maar dat leidt nu toch wel eens tot een beperking. Je bent bij een kunstuitleen erg afhankelijk van de mensen die daar komen en dat heeft ook invloed op je aanbod. Als het aanbod te moeilijk is, om het maar even simpel te zeggen, dan komen er minder mensen bij de uitleen. Een ander nadeel van een kunstuitleen vind ik dat degene die leent niet echt een keuze maakt. Als het niet bevalt kun je het weer terugbrengen. Als je meer bekendheid wilt geven aan kunst en je wilt daar meer aandacht op vestigen dan denk ik dat je dus niet te veel moet koppelen aan een kunstuitleen. In Haarlem worden door de kunstuitleen wel tentoonstellingen georganiseerd van kunst die wat anders en wat moeilijker is. Dat is een goede combinatie. Maar ik zou er toch geen voorstander van zijn om het in alle verschillende regio's in de provincie in één hand te leggen. Ik denk dat uitleen en tentoonstellen toch teveel verschillende activiteiten zijn. Aan de ene kant kent de kunstuitleen zijn eigen verantwoordelijkheid ten opzichte van het publiek. Aan de andere kant moeten de tentoonstellingmakers een grote vrijheid hebben.

Els Bannenbergh, beeldend kunstenaar, lid commissie beeldende kunst Culturele Raad Noord-Holland: Ik heb me tot nu toe af zitten vragen: wat doe ik hier vandaag als beeldend kunstenaar, maar nou weet ik het. Ik ben namelijk een van de toeleveranciers van dit beleid en ik heb nu begrepen dat de consument koning is, want daar gaat het de hele dag over. Als toeleveraar vind ik dat de kunstenaar wordt vergeten als een van de grootste subsidiegevers in Nederland. Dat klinkt misschien raar, maar in ons werk zit een toegevoegde waarde. Die brengen wij tot stand met pijnlijk verworven middelen. Als vrijwilliger in al die centra waar we mogen meeklooiën voor liefdewerk oud papier. De toegevoegde waarde aan sociale uitkeringen, die beeldend kunstenaars ontvangen beginnen een belangrijke financiële poot te vormen onder de cultuurparticipatie waar nu over gesproken wordt. Maar die hoge kwaliteit die er nu nog is, wordt binnenkort wel uitgehold door landelijk en provinciaal beleid en dan zullen misschien zelfs die 'elitaire' SBK's ineens storten.

C. Smithuijsen (Boekmanstichting): Daar heb ik wel wat op te zeggen. Vanuit mijn obsessie met originelen ben ik voorstander van het uitleensysteem. Juist omdat mensen vanuit een achterstandssituatie soms niet weten wat ze moeten kiezen is het een prachtige methode om mensen met originelen kennis te laten maken, zonder dat ze daarbij het risico lopen iets te kopen wat ze achteraf niet hadden gekocht, omdat ze nog te weinig van kunstwerken afweten.

De heilloze polarisatie tussen zeg maar sociale elementen en wat sterkere economische kanten van het kunstbeleid moet ophouden. Via de kunstuitleen raken mensen juist vertrouwd met originele kunst. Het idee dat je moet investeren in de ontwikkeling om met kunst om te gaan mag je nimmer en nooit overboord zetten.

M.J. Sanders-ten Holte: Ik ontken niet de rol van de kunstuitlenen in de cultuureducatie. Zij hebben een belangrijke functie om de beeldende kunstenaar en zijn werk bij het publiek te brengen. Maar door de aard van de kunstuitleen beperk je tot bepaalde stromingen in de kunst, bepaalde soorten kunst. Je vindt er bijvoorbeeld veel grafiek en weinig ruimtelijk werk. Experimenteel werk vindt je er niet, omdat de kunstuitleen de bezoeker stapje voor stapje leidt in zijn kunstbeleving. Ik zeg het wat zwart/wit, maar zo is het wel. Mijn stelling is dat het daarnaast belangrijk is dat de provincie andere kunstvormen ondersteunt. Kunstenaars die experimenteel werk maken, moeten ook de gelegenheid krijgen zich te presenteren op tentoonstellingen. Het publiek dat daarmee in aanraking komt, kan dan wellicht tot kopen overgaan.

M. Ernsting: Je ziet ook hier de tendens om te bundelen: tentoonstellingsruimte-museum-uitleen. Op zich is het leggen van een organisatorisch verband, zodat onderlinge uitwisseling mogelijk is, prima. Als het er echter toe leidt dat het een soort tempeltje wordt waarin alles moet plaatsvinden, ben ik ertegen. Ik denk dat er een schreeuwende behoefte is aan veel verschillende tentoonstellingsmogelijkheden voor beeldend kunstenaars. Je moet uitkijken dat allemaal op één plek te concentreren waar je heilloze toestanden krijgt over wie er wel en wie er niet mag hangen. Laat honderd bloemen bloeien!

M.J. Sanders (VVD): Dus inderdaad versnippering en verscheidenheid. Dat kan ik graag ondersteunen.

C. Habbema: Dat deed Mao ook al.

T. Entius, cultureel adviseur: Of het nou over theater of over beeldende kunst gaat, je hebt het over beleid maken. Of je voor een structuur als TNN kiest of niet, is even niet belangrijk. Waar het om gaat is: er is in een gemeente bij een lokale instelling, museum of theater - behoefte aan extra programmeringsmiddelen. Mijn vraag is waarom is het een provinciale taak om die gemeente in de afname van beeldende kunst of theater te ondersteunen? Ik heb D66 en CDA nog niet gehoord.

A. van Noord: Ik vind niet dat het een uitgesproken taak van de provincie is om de gemeenten met geld te ondersteunen. De provincie moet een stimulerende taak hebben richting gemeenten, maar niet met de portemonnee. Ik heb de Gedeputeerde vanochtend horen zeggen: als wij in het kader van het kerntakenbeleid wellicht bepaalde taken naar hetzij gemeenten, hetzij gewesten, overgeven dan moeten we niet dezelfde fout die wij als provincie de rijksoverheid verwijten gemaakt te hebben, namelijk dat ze wel de taak geven en niet de centen. Met andere woorden: als wij taken overhevelen dan behoren wij het geld mee te geven. Ik denk dat er dan vanuit de gemeenten wel eens een heleboel dingen zouden kunnen gebeuren, die we tot nu toe onmogelijk achten.

B. Amateurkunst.

Statement 3

R. Haverkamp (Haarlemse Jazzclub): Ik wilde het met de heren en dame politici hebben over de accommodaties voor de eigentijdse muziek. Die staan er niet al te best bij. In deze sector gaat het weliswaar erg goed, maar de condities waaronder al die mooie kunstjes plaatsvinden worden steeds slechter. Er zijn zo'n tien jaar geleden met veel pijn en moeite een aantal podia ontstaan, meestal in oude panden, toen de eigentijdse muziek volop in de belangstelling stond. Nu gaat het mis. Die gebouwen slijten hard en het is heel moeilijk om die vervangingsinvesteringen te betalen, ondanks het feit dat er nog steeds veel mensen naar toe komen. Het zijn vaak dure voorzieningen vanwege de geluidswering, de geluidsinstallatie, et cetera. Een podium als het Patronaat heeft een techniek nodig die een investering van circa drie ton vergt. Naar mijn mening zou de provincie, die een heel goed beleid heeft gevoerd ten aanzien van die eigentijdse muziek de aanjager, stimulator moeten zijn om die accommodaties op peil te houden en zo de positieve effecten vast te houden. Ziet u daar een taak voor de provincie?

J.P. van der Hiele (D66): Als je als politicus een vraag naar je toegespeeld krijgt, moet je altijd beginnen met te zeggen dat je het een goede vraag vindt. Dat geeft twee effecten. In de eerste plaats wek je daarmee de indruk dat je de burger serieus neemt en in de tweede plaats scheidt het voor jezelf het voordeel dat je nog even over de vraag na kan denken. Ik vind het dus een goede vraag. En dat zeg ik altijd wanneer ik van tevoren het gevoel heb dat het antwoord helaas 'nee' moet zijn. En dat vind ik hier dus ook een beetje. Wij hebben in het verleden als provincie Noord-Holland een beleidslijn uitgestippeld, die uitgaat van een driedeling tussen beleid van rijk, provincies en gemeenten. Daarbij zorgt het rijk voor het genereren van kunst, dus in hoofdzaak voor het aanbod, en de gemeenten hoofdzakelijk voor de accommodaties. De provincie zit daar tussen en moet vooral bewerkstelligen dat er een goede spreiding en stimulering is van de podiumkunsten. Nou zijn er gevallen bekend waarin gemeenten hun roeping een beetje verzaken. Dat hangt af van de bestuurscultuur in zo'n gemeente, want in die cultuur lopen ook participanten rond die vinden dat de podiumkunsten niet horen tot de meest meeslepende zaken, waarmee ze bij hun bevolking kunnen scoren. Als provincie stel je bepaalde eisen wanneer je kernpodia erkent en wil stimuleren; onder andere de aanwezigheid van een goede accommodatie. Als de gemeente, de marktsector of de groepen zelf niet kunnen zorgen voor een goede accommodatie, denk ik dat je als provincie best eens van je geloof moet kunnen afvallen. Via een stimuleringssubsidie zou je dan iets zou kunnen doen aan de verbetering van een accommodatie waarvan je vindt dat die een regionale functie heeft. Dat zou ik wel willen beperken tot hoge uitzonderingen, tot eenmalige subsidies, die je slechts geeft in gevallen waarbij echt een goed podium verloren gaat of wanneer het gaat om witte vlekken in de provincie waar uit oogpunt van spreiding en evenredige verdeling wat aan gedaan moet worden. Overigens vind ik de opvatting van de heer Van Beusekom dat er geen afstemming van landelijk, provinciaal, gemeentelijk beleid is - en er vermoedelijk nooit zal komen - een beetje te stellig. Het is toch een kwestie is van goed overleg tussen provincie en gemeenten om tot een gelijksoortig beleid te komen, waarbij de kunsten zo goed mogelijk worden verspreid worden over de provincie.

J. van Beusekom: Wij dringen bij de rijksoverheid aan op een landelijk fonds voor accommodaties. Dan kun je een koppeling bewerkstelligen tussen rijk en provincie. Accommodaties zijn dure dingen. De meeste gemeenten willen wel een schouwburg hebben. Maar wat daarna komt wordt daar vaak de dupe van. Het geld is op. Wellicht dat daar met een dergelijke koppeling toch nog iets aan gedaan kan worden.

W. Mensink: Dan komt toch de kernvraag levensgroot boven water: is de provincie de wonderolie om alle problemen, die anderen maken, gladjes op te lossen? Of moet de provincie, en dat is de kern van onze kerntakendiscussie, heel bewust kiezen waar zij zich op richt, omdat ze dat het beste kan, terwijl die gemeenten en het rijk hun eigen verantwoordelijkheid hebben? Als we praten over een democratie, die zich wil laten aanspreken op het juiste niveau, namelijk daar waar de beslissingen kunnen worden genomen, dan moet je niet weer teruggrijpen naar dat rotsysteem van koppelsubsidies, dat we tien jaar geleden terecht hebben afgeschaft. Als je een verantwoordelijkheid legt bij één van de overheden kun je je als belanghebbende tot één adres wenden en ben je niet afhankelijk van het gepingpong tussen diverse overheden.

J. van Beusekom: Daar ben ik het geheel mee eens. Maar als er wat wegvalt bij de ene overheid vangt de andere dat niet op. Een voorbeeld. Deze sector kende een regeling onder de naam 'Jongeren bouwen voor jongeren'. Dat was een regeling waarbij jongeren aan het werk werden geholpen (bouwvakkers etc.). Daar kon dan bijvoorbeeld Scouting Nederland gebruik van maken, maar ook podia en oefenruimtes. Dat heeft tot enige tientallen gerenoveerde podia geleid. Toen kwam de sociale vernieuwing. De regeling werd afgeschaft en nu is er niks meer.

A. van Noord: Dit is een prachtig voorbeeld van de discussie over de bestuurlijke herindeling in het land. De verantwoordelijkheid van één bestuursvlak, namelijk de regio, komt niet aan de orde, want de regio is er niet. Die accommodatie voor de jazz in Haarlem heeft blijkbaar een regionale functie. Van de gemeente Haarlem wordt verwacht dat ze dat betaalt, maar de regiogemeenten doen niet mee. En er is dan geen enkel orgaan dat zegt: kom nou eens op voor een regionale functie.

Je maakt het inderdaad ook mee met de schouwburg. De gemeente Schermer zegt tegen Alkmaar: ik wil best mee betalen aan cultureel centrum De Vest als u aan mijn wegen meebetaalt. Ik heb namelijk wel honderd kilometer weg en daar maken uw Alkmaarders ook gebruik van. Dit soort oeverloze discussies blijf je houden. Dus daar moet op bestuurlijk niveau wat gereorganiseerd worden en daar zijn we mee bezig.

R. Haverkamp: Ik hoop er dus een beetje op dat het provinciaal bestuur wel een koppeling kan maken en zegt: wij maken regionale speerpunten en ondersteunen die.

A. van Noord: Wij bepalen niet wie de verantwoordelijke is.

R. Haverkamp: Het provinciale bestuur kan wel degelijk aanjager zijn. Het kan ook aftasten in hoeverre de rijksoverheid mee wil doen en kijken hoe in regioverband de gemeenten mee kunnen betalen om accommodaties op peil te houden. Op dit moment is niemand aanspreekbaar. Dat is heel merkwaardig.

A. van Noord: Helemaal mee eens. Wij kunnen als provincie best zeggen: u bent verantwoordelijk. Maar als degene die wij aanspreken zegt: toch doe ik niet mee. Moeten wij het dan maar overnemen?

R. Haverkamp: Nee, dat niet, maar u kunt wel een belangrijke rol vervullen om ervoor te zorgen dat die voorzieningen op peil worden gehouden.

A. van Noord: Volgens mij begeven we ons op een hellend vlak als we dat gaan doen. Moeten we als provincie niet aan beginnen...

J.A. van Dijk (NHCA): Het probleem is wel: wanneer je inhoudelijk beleid wilt voeren, bijvoorbeeld ten aanzien van popmuziek, en op plaatselijk niveau ontbreken de podia, dan wordt het zinloos je op provinciaal niveau druk te maken over inhoudelijke aspecten. Dan neem je jezelf niet serieus. Mijn ervaring in het amateurtoneel is: wanneer de provincie het voortouw durft te nemen dan kan met kleine bedragen heel wat tot stand komen. Ik heb dat meegemaakt met het Pakhuis in Hoorn en met het Scagontheater in Schagen, dat afgebroken zou worden. Het voortouw nemen van de provincie kan de gemeente vaak over de drempel trekken. Het probleem dat de werkers in het veld tegenkomen, is dat de ene overheid zich achter de andere verschuilt. Ik denk dat het de taak van de overheden is dat ze in samenspel, kijkend naar welke vragen waar liggen, een beslissing neemt. En nu beslist die dit en die dat en ik vraag me af wanneer en hoe dat bij elkaar moet komen? Je doet het wederzijds beleid tekort als je elkaar de bal blijft toespelen.

M. Ernsting: Je hebt gelijk. Ik vind ook dat we ons niet moeten verstoppen achter abstracte verantwoordelijkheidstoedelingen, die in de praktijk eigenlijk allang niet meer functioneren. Wij hebben nu weer een aantal koppelsubsidies op theatergebied. Als mensen zeggen: dat is in strijd met de democratie, denk ik: ho even. We kunnen elkaar aanspreken op het aandeel dat we elk hebben geleverd. Voor het theater in Noord-Holland is het een goede zaak dat deze constructie mogelijk was.

Als het zo is dat cultuurparticipatie een kerntaak voor de provincie is en als we vinden dat het op z'n minst deelname moet betekenen, maar dat we ervan terugkomen dat dat betekent dat in elk dorp een bepaalde infrastructuur aanwezig moet zijn, dan moet je dus bundelen met het oog op kwaliteit en specialisatie. Dan moet je ook de stap zetten je verantwoordelijk te stellen voor het hele reilen en zeilen. Uiteraard in overleg met en wat mij betreft in contract met de gemeenten in die regio, want die kunnen natuurlijk niet vrolijk wapperend weg in zo'n situatie. Ik kan me voorstellen dat elke regio zo'n kernpodium voor hele verschillende dingen wil. Laten we maar om de tafel gaan zitten met elkaar. Ook de provincie moet dan aanspreekbaar zijn op het eindproduct. Want op het moment dat je zegt: wij doen alleen maar wat aanjaagwerk, houdt het niet over.

A. van Noord: Je praat nu over centen.

M. Ernsting: Natuurlijk niet. Ik heb het over beleid. Het gaat eerst over de vraag wat je wil en daarna over het geld.

Statement 4

J.A. van Dijk (NHCA): Mijn betoog heeft als kop: kwaliteit ontstaat niet bij toeval. Het is gebaseerd op de ervaring van vijftien jaar werken in het amateurtheater in Noord-Holland. Een periode waarin de provincie een beleid heeft ondersteund waarin kwaliteit en ontwikkeling van amateurtheater sleutelwoorden zijn. Ik zal niet ingaan op allerlei inhoudelijke ontwikkelingen, maar proberen aan te geven hoe in samenspel met de provincie de effectiviteit van middelen en menskracht vergroot kan worden.

De effectiviteit van de inzet van de provincie op het terrein van de amateurkunst wordt gewaarborgd door een grote herkenbaarheid van het aanbod. Die effectiviteit is te realiseren door een directe ondersteuning van de vele vrijwilligers die in de amateurkunst actief zijn. Daarnaast door specifieke deskundigheid aan te bieden voor bepaalde sectoren. De vragen van amateurkunstenaars zijn in de regel zo toegespitst dat een generalist ze niet kan behandelen. Bovendien, elke doorverwijzing kost tijd en maakt steeds minder duidelijk wat de provincie op dit terrein aanbiedt. Daarnaast wordt effectiviteit verhoogd door instellingen, die taken uitvoeren op het gebied van de amateurkunst, een budget te geven voor het uitvoeren van activiteiten. Momenteel moet voor elke cursus, workshop, festival of wat dies meer zij, apart subsidie worden aangevraagd, terwijl het in het merendeel van de gevallen activiteiten betreft die uit een meerjarig beleidsplan voortvloeien. Dat is een overmatige belasting van meerdere organisaties bij het aanvragen, adviseren en beoordelen van deze activiteiten. Bovendien heeft deze werkwijze tot gevolg dat het uitermate moeilijk wordt om over een langere periode activiteiten en beleid te plannen. Terwijl planning voor de organisaties die op dit terrein werkzaam zijn een absolute noodzaak is.

Want als één ding duidelijk is in de amateurkunst dan is het wel dat kwaliteit niet bij toeval ontstaat. Die ontstaat slechts als in samenhang, op bepaalde plekken, activiteiten worden ontwikkeld en aangeboden. Daarom is het van belang dat de provincie een beleid voert waarin ten eerste: scholing en begeleiding van kader, ten tweede: het realiseren van produkties en activiteiten die vernieuwing zichtbaar maken, en ten derde: het stimuleren van de totstandkoming van amateurpodia, in samenhang zijn terug te vinden. De praktijk van het amateurtheater wijst uit dat in dat geval de kwaliteit van amateurkunst ontwikkeld kan worden. En dat zichtbaar wordt wat de ondersteuning van de provincie inhoudt.

C. Habbema: Dame en heren van de politiek: niet alleen bij de kop blijven hangen.

A. van Noord (CDA): Dan start ik maar in het midden. Ik hoor dat een heleboel mensen en middelen veel effectiever ingezet kunnen worden als je - en dat is dan mijn vertaling - een stel van die bobo's opzij zou schuiven. Ga nou naar die consultants toe, die weten donders goed waarmee zij bezig zijn. Leg daar die verantwoordelijk neer. Mag ik het zo kort samenvatten?

J.A. van Dijk: Zo mag u het samenvatten. We maken nu een vierjarig beleidsplan waarin alle lijnen zitten en activiteiten verwoord worden. En om de drie, vier, of zes maanden moeten we dan weer een aparte subsidieaanvraag indienen om die activiteiten uit te kunnen voeren.

A. van Noord: Met andere woorden: leg die verantwoordelijkheid op een lager niveau. Wij praten vanuit de politiek graag over de verantwoordelijkheid dicht bij de burger. Ik denk dat we dat ook eens moeten gaan doen. We hebben gewoon niet het lef om het te doen, dat geef ik eerlijk toe. Ik denk dat we het wel moeten doen en laat het eens een keer fout gaan, dat is toch niet zo erg. Ik denk dat de mensen in deze sector uitstekend toegerust zijn om te weten waar ze mee bezig zijn. Maar ik wil daarbij zeggen: dan moeten we het traject dat vervolgens niets meer te doen heeft, niet blijven doorbetalen. De financiering van dat traject moet dan worden aangewend om die projecten van jullie te kunnen betalen.

J.A. van Dijk: Wij zijn met z'n allen bezig om het eerste- en tweedelijns werk mogelijk te maken. Laten we dat zo inrichten, dat het werk daar gebeurt en dat daar de middelen zoveel mogelijk terecht komen.

Jos van Nede (SAKO Noord-Holland): Sako staat voor Samenwerkende Korenorganisaties: wij werken als vrijwilliger vele avonden en leggen contacten met andere organisaties om tot een gezamenlijk standpunt te komen. En dan moeten we voor elk onderdeel apart subsidie aanvragen. Dat kost heel veel extra werk. Ik spreek hier namens meer dan 20.000 kiesgerechtigden die dadelijk op u moet stemmen. Als wij onze koorzangers moeten vertellen dat de provincie niet meer komt met de pegeltjes, waar blijven we dan? Ik had ook graag een gestructureerde subsidiëring voor de amateurorganisaties.

PAUZE

C. Cultuureducatie.

Statement 5

Mw. E.H. Beijlsmit (theatergroep Wederzijds): Wederzijds is een jeugdtheatergezelschap dat haar publiek opzoekt. Wij ensceneren produkties voor de gymzalen, het klaslokaal, of de peuterspeelzaal en spelen die vrijwel uitsluitend binnen het onderwijs. Ik heb drie stellingen.

I

Een gezelschap dat werkt in het kader van beleid, gericht op cultuurparticipatie, moet niet alleen produkties maken en spelen, maar ook aandacht, tijd en middelen besteden aan educatieve activiteiten rond die produkties. Lesmateriaal in alle mogelijke vormen en introducties, hetzij door educatieve medewerkers, hetzij door de acteurs.

II

Ook bij een gezelschap als het onze, dat tot de top van het Nederlandse jeugdtheater hoort, is niet elke produktie een prijswinnaar. In het provinciale afzetgebied, waar continuïteit een belangrijke rol speelt, is altijd plaats voor onze voorstellingen. Voor de toppers en voor de rest. Het buitenland, waar iedereen in het kunstenveld over praat, eet met gretigheid de krenten uit onze pap. En hoe leuk een tournee naar München of Lyon ook is, voor onze artistieke ontwikkeling is het spelen op scholen in Den Helder, de Wieringermeer of Uitgeest belangrijker.

III

Voor Wederzijds is rust en zekerheid over de nabije toekomst een voorwaarde om in continuïteit te werken. Die zekerheid biedt de provincie Noord-Holland ons al ruim twintig jaar en zij heeft ons de mogelijkheid gegeven te worden wat we nu zijn. Waarom dan toch wordt het feit dat wij sinds 1 januari 1993 door co-financiering tevens rijksmiddelen krijgen, geïnterpreteerd als erkenning op nationaal niveau? Alsof die er voorheen niet geweest zou zijn. Waarom wordt dat gezien als een verhoging van onze status?

M. Ernsting: Met stelling I en II ben ik het eens. Stelling III is eigenlijk geen stelling, maar een soort zelfkwellling zou ik bijna zeggen. Er zit een verhaal achter. Wat ik ervan begrijp is dat door het feit dat die statusverhoging zo gevoeld wordt, het rustige en zekere werken, zoals Wederzijds dat gekend heeft, danig is verstoord. Anders zou het geen probleem zijn.

Ik kan me heel goed voorstellen dat die co-financiering een aantal ingewikkelheden met zich mee heeft gebracht. Tegelijkertijd kan ik niet anders dan constateren dat de co-financiering de mogelijkheid voor de provincie Noord-Holland heeft geschapen in elk geval een aantal veelzijdige theateractiviteiten te kunnen voortzetten. Want was die mogelijkheid er niet geweest, dan was inkrimping of bezuiniging noodzakelijk geweest, gelet op de middelen die de provincie daarvoor beschikbaar had. Als het zo zou zijn dat vervolgens door die co-financiering de landelijke greep en dus ook de landelijke eisen ten aanzien van het functioneren van een dergelijk gezelschap zodanig wordt opgeschroefd dat je eigenlijk alleen maar gestraft wordt voor een dergelijke bijdrage, dan is het uiteraard zaak om het systeem van de co-financiering nog eens onder de loep te nemen.

E.H. Beijlsmit: Ik heb met dat woord statusverhoging niet bedoeld dat het onrust bij ons gezelschap gewekt heeft, maar bevreemding. Omdat voor Wederzijds de provinciale status van het gezelschap iets geweest is wat ons uitstekend beviel en bevalt. Kennelijk is zo'n provinciale status toch in het hele kunstenveld iets wat minder is dan een landelijke status.

M. Ernsting: Zit het je in de weg?

E.H. Beijlsmit: Het verbaast me, omdat de provincie Noord-Holland een cultuurbeleid voert, waar ze zeer trots op mag zijn en die trots die zie ik niet altijd terug.

M. Ernsting: Even voor de goede orde. Dat probleem wat jij nu voelt, dat hebben wij als politici ook. Als je zegt ik ben actief in de politiek, dan wordt er gevraagd: waar? Dan zeg je: in de provincie en dan is het: oohhhh.

C. Habbema: Afgezien van een lichte koketterie 'ik word ten huwelijk gevraagd door de koning, maar eigenlijk wou ik gewoon de ganzenhoeder', zegt mevrouw Beijlsmit een paar heel belangrijke dingen. Ze zegt: wij hebben een plek. Wij horen op die plek. Bij onze voorstellingen hebben we betrouwbaar publiek, dat we voor- en nazorg leveren. We gaan eerst naar die mensen toe. We praten met ze voordat ze de voorstelling zien. We praten met ze nadat we de voorstelling hebben laten zien. Zij beschouwt dat als een wezenlijk deel van haar functie. En dat dreigt weg te vallen door die opwaardering.

A. van Noord: Ik voel daar een hele principiële vraag achter. Wij hebben helemaal niet geweten, dat jullie liever gewoon in het nest van de provincie wilden blijven en dat jullie niet zo graag op rijksoverheidsniveau willen functioneren. Wat gek is dat nou, dat ik dat hier moet horen.

E.H. Beijlsmit: Toen ik dit opschreef heb ik heel erg getwijfeld of ik het zou doen, omdat ik me realiseerde dat het risico van een totaal focussen op dat ene woord 'status' erin zat. Ik heb op andere plaatsen ook al wel gezegd dat voor de artistieke ontwikkeling van een gezelschap als het onze - dat werkt in het kader van de cultuurparticipatie - de voorbereiding en het nawerk essentieel is. Een school in Wieringermeer heeft ons meer te bieden dan een festival in Lyon.

A. van Noord: En verwacht de rijksoverheid dat jullie naar Lyon gaan, hoe zit dat?

E.H. Beijlsmit: Nee, maar ook daar zit wel een zekere status aan vast.

A. van Noord: Dus het is de status die jullie zelf graag nastreven.

C. Habbema: Iedereen wil naar Lyon.

E.H. Beijlsmit: Ik dacht, laat ik de politiek in Noord-Holland duidelijk maken dat het in Wieringermeer goed toeven is.

Marian van Velzen (Amstelveens Poppentheater): Mijn vraag aan Lieke Beijlsmit is, wie heeft de subsidieaanvraag bij WVC ingediend?

E.H. Beijlsmit: Dat hebben we natuurlijk zelf gedaan.

M. van Velzen: Dus je wist de gevolgen.

E.H. Beijlsmit: Ja hoor.

C. Habbema: Dat is wel een beetje gemeen hoor, daar uit de poppenhoek. Altijd van die mensen die in de kast duiken.

M. van Velzen: Wij zijn een volwaardig jeugdtheater. De poppen zijn allang uit de kast.

C. Habbema: Dat weet ik, daar zijn veel beleidsnota's aan vooraf gegaan, die ik nog allemaal gelezen heb. Vraag me niet waarom.

M. Ernsting: Ik wil toch nog even op dat punt doorgaan. Je zou toe moeten naar een situatie waarin je zegt, oké dat willen we best doen - optreden in het buitenland - maar dat betekent dan wel dat er landelijk moet worden bijgedragen aan onze mogelijkheden om die voor- en nazorg in de provincie te blijven doen. Dan praat je over een gezonde koppeling. Laten we daar maar eens over doordenken.

C. Habbema: Deze discussie gaat onder andere over de vraag: wat is nou de functie van de provincie in die drie geledingen? Mw. Beijlsmit snijdt hier met name een functie van de provincie aan.

M. Ernsting: Klopt. Het voorbereiden op en praten over de produkties, die je brengt, is een wezenlijk element van cultuurparticipatie in de directe zin van het woord: toegankelijk maken en deelnemen aan. We hebben daar ook in de afgelopen tijd een discussie over gevoerd, bijvoorbeeld bij de behandeling van Hollandia. Wat kan Hollandia doen om ten aanzien van publieksbereik wat meer voor elkaar te krijgen?

Ik vind het heel essentieel dat je uiteindelijk als uitkomst van de Kerntakendiscussie kan laten zien wat de betekenis van de provincie is in tastbare activiteiten en produkten voor burgers. Er is behoefte aan een schaal, waar de provincie een essentiële rol te vervullen heeft. En je ziet vervolgens dat allerlei dingen, die daar niet inpassen op een hele ingewikkelde manier aan vast geknoopt worden. Dat geldt ook voor het begrip cultuurparticipatie. In de kerntakennota wordt dat van belang geacht in verband met de maatschappelijke stabiliteit en de versteviging van de maatschappelijke structuur. En dan denk ik: ho even. Dat vind ik doodeng. Want op dat moment ben je bezig met cultuur en cultuurparticipatie als instrument ten opzichte van andere overigens zeer relevante beleidsdoelen.

Terwijl het wezenlijke van cultuur natuurlijk een beoordeling op zich zelf is, en een beoordeling van de rol van de overheid op dat terrein een afgeleide van andere beleidsdoelstellingen is. Het wordt geformuleerd in het kader van iets anders. In de concept-nota stond nog maatschappelijke stabiliteit, maar in de definitieve nota staat: versteviging van de maatschappelijke structuur.

C. Habbema: Binnenkort valt cultuur onder agitatie en propaganda begrijp ik hieruit.

M. Ernsting: Of juist daartegen.

W. Mensink: Ik constateer dat mw. Beijlsmit eigenlijk de enige is, die het begrip cultuureducatie met vorm en inhoud combineert: voorbereiding, uitvoering, nawerking om actieve participatie te veroorzaken bij doelgroepen. Die invalshoek wil ik nadrukkelijk verbreden naar de andere sectoren. Discussieer je nou - als je over cultuurparticipatie praat - over het doel en de inhoud of discussieer je over het zo doelmatig mogelijk onderhouden van bestaande structuren? Ik heb vandaag een beetje teveel dat laatste accent geproefd. Als vanmorgen gesteld wordt: elke baby die geboren wordt, neemt direct deel aan de cultuur dan denk ik dat degenen, die dat zeggen zich er nauwelijks van bewust zijn dat er vrij grote groepen in deze samenleving alleen al door taalbarrières of door sociale achterstanden eenvoudig niet actief of passief kunnen participeren aan de cultuur waar we hier over praten: uitingen van beeldende kunst of Nederlandstalig toneel. Grote groepen worden door ons buiten de deur gehouden. Het doel van sociaal-cultureel beleid en cultuurbeleid kan nooit zijn: het voorkomen van crises. Het moet voortkomen uit de actieve wil om participatie te bevorderen. Dan ben ik bereid offers te brengen op bestaand beleid om dat stuk cultuurparticipatie ook de nodige accenten te gaan geven in de toekomst. Als we praten over kerntaken, proef ik er hier tenminste één.

C. Habbema: Wat u zegt lijkt me niet helemaal fair tegenover de anderen, die heel duidelijk gezegd hebben, haal al die tussenschakels er nou eens uit. Ik heb hier mijn plek. Ik weet wat er verlangd wordt. Laat mij het nou doen. En Mw. Beijlsmit ligt in zoverre bijna een lengte voor, omdat ze dat al doet en daar de middelen voor heeft. De anderen vragen om de mogelijkheid om dat ook te doen.

W. Mensink: Als we praten over cultuurparticipatie behoren we ook de vraag te stellen, wie willen we laten participeren? Op welke groepen moeten we onze aandacht specifiek richten, omdat die nog niet deelnemen? En als je die invalshoek kiest, dan is educatie een van de zwaarste vormen voor alle kunstuitingen. Die invalshoek geeft een prioriteitsstelling die mij aanspreekt. Als je praat over versoepeling van allerlei bureaucratiserende structuren in de relatie overheid-werkveld, zeg ik akkoord, doe ik graag aan mee. Dat kan ruimte bieden om die beleidsinhoud vorm te geven.

C. Smithuijsen: Ik was degene die dat gezegd heeft over babietjes en cultuur, maar ik ben briljant verkeerd geïnterpreteerd. Elk kind dat in Nederland geboren wordt, uit welk milieu dan ook, komt ooit in het onderwijs terecht. Dat is de laatste situatie waarin die kinderen gelijk zullen zijn. Wat daarna gebeurt is onduidelijk. Zelfs in het onderwijs zijn er tendensen van oprukkende ongelijkheid. Maar in principe is het de enige schakel, die alle kinderen ongeacht hun afkomst doormaken. Vandaar dat ik het zo belangrijk vind dat het provinciale kunstbeleid zich richt op dat onderwijs. Dat heb ik betoogd.

W. Mensink: Mijn kritiek was niet specifiek gericht op die zin van u. Ik plaatste uw zinnetje als instrument in het kader van de hele discussie zoals ik die hier vandaag beleefd heb.

C. Habbema: Ik wijs even op het wat onhandige gebruik in Nederland van de woorden kunst en cultuur. Er zit nogal een wezenlijk verschil in. En wij gebruiken dat een beetje overdwars door elkaar heen. Dames en heren uit het veld, wilt u nog een laatste kreet richten tot de politiek?

J.A. van Dijk: Wat ik het probleem vind in de discussie zijn de ongelijke grootheden. Wederzijds heeft prachtig werk. Ik volg dat in de praktijk. Maar dat kan je niet vergelijken met wat er op een andere plek gebeurt, wat een groep als Hollandia doet of wat amateurtheater doet. Je spreekt hier - en dat is het probleem van vandaag - over een zo gedifferentieerd aanbod ten aanzien van een zo gedifferentieerd veld. Mijn opdracht om die amateurtheatermakers voor te bereiden, te scholen, te begeleiden en daarmee ook een stuk nazorg te doen, is een totaal andere dan die van Wederzijds, die in een school komt met voorwerk, het spelen van een voorstelling en het nawerk. Ik denk dat die verscheidenheid heel goed in ogenschouw moet worden genomen als je praat over cultuurparticipatie.

M. Ernsting: Ondanks die enorme verscheidenheid, spreekt uit alle verhalen een woest verlangen naar ordening per regio, bijvoorbeeld met kernpodia. Dat wij dat graag willen als bestuurders of politici, dat is tot daar aan toe. Maar dat mensen, die er dagelijks mee bezig zijn, kennelijk ook zo verlangen naar overzichtelijkheid, ordening en sturing vind ik opmerkelijk. Ik vind dat je je goed moet realiseren dat daar een spanning in zit. Die je niet als een probleem moet zien, maar als iets wat inherent is aan het hele terrein van kunst en cultuur. Als politiek heb je als het ware de heilige plicht de neiging, daar met je tengels aan te willen zitten, te onderdrukken en de voorwaarde te scheppen, waarin verscheidenheid kan functioneren. Dan zeg ik: stap dan ook af van die negatieve omschrijving: cultuur, dat doen wij als overheid omdat je het niet aan de vrije markt kan overlaten. Dat vind ik ontzaglijk defensief en negatief. Zeg dan in plaats daarvan: cultuur betekent iets in onze maatschappij, iets heel erg wezenlijks, dat wij als overheid, als politici niet kunnen bewerkstelligen. Dat is: het doorbreken van grenzen, ook het doorbreken van sociaal-culturele kaders, en het ontdekken van nieuwe verten. Op zichzelf is dat genoeg om daar ruimte voor te maken, vooral ruimte waarin dingen kunnen functioneren. Dan wil ik best meegaan met degenen die hebben gezegd: geef die middelen maar aan mij. Maar ik hou die dan wel in de gaten. Ik wil er wel op toezien of die het echt makkelijker voor elkaar krijgen.

C. Habbema: Dit sluit tot mijn vreugde aan bij de mevrouw van de beeldende kunsten die voor de pauze geen weerwoord heeft gehad, namelijk de vraag: wat brengt kunst op. Een mooie vraag om mee af te sluiten.

Vervolgens spreekt mevrouw drs. M.E. Streekstra, voorzitter van het bestuur van de Culturele Raad Noord-Holland, de slotwoorden van het symposium. Zij hoopt dat het voor alle deelnemers waardevol is geweest. Zij merkt op dat heel veel aan de orde is gesteld, teveel om aan het eind van de dag al te kunnen samenvatten. Daarvoor verwijst zij naar het verslag.